

STOPINJE V SNEGU

Ivan Ribič

(Konec)

Nagla hoja mu je hitreje pognala kri in ga grela. Mraz je čutil le še v čelo, kjer mu je grbančil kožo nad obrvmi, kot da mu nekaj tesnega, drevenečega sili prav na oči. Toda ta ledena ostrina ga je svežila. Zdelo se mu je, da imajo zunaj, v mrazu in pod jasnim nebom, sredi gričastih, globoko zasneženih travnikov, počivajočih v beli temi, vse misli drugačen smisel in pomen. Tisto težko in moreče, kar ga je oklepalo v hiši, je bilo vedno bolj podobno le še rahli omotičnosti, ki je naglo splahnevala in se umikala nečemu določnejšemu in klenejšemu; novo občutje je pronicalo v njegove misli kakor zdravje, kakor val svežega zraka v zaprt, zatohel prostor. Z vsakim korakom je postajal vedno bolj le še človek, ki je sam nase navezan sredi zasnežene samote, na poti, ki ima en sam cilj — najti resnico, ugrabiti tajno nasprotniku, ki je tam doli v dolini zavarovan s strojnicami in patroljami ter prežičimi, skritimi zasedami. Če se mu posreči najti vzroke, ki so povzročili pokol tam gori na pristavi, bo posegel v zapleteni mehanizem usod mnogih ljudi...

Ko se je tega zavedel, se je začudil, kako da še nikdar prej ni na to pomislil —

Vendar je res. Tako preprosto, tako enostavno res. Tam nekje v dolini, v nemški komandi — vsilila se mu je misel: v kateri hiši neki je nemška komanda? ... pa jo je takoj prevladala prejšnja — tam morda prav zdaj snujejo načrt za jutrišnji dan, ko naj uničenju izvidnice sledi uničenje bataljona. Ali pa je morda načrt že gotov. Na zemljevidu tehle hribov so črte, znaki, ki pomenijo pohod tolikih in tolikih kolon... Kaj če je prepozen in so že na poti? ... Ne! Nemci odhajajo na položaje rano zjutraj. Zdaj pa... Ustavil se je in napel oči, da bi razločil številčnico na zapestni uri... Pol osmih bo. No, pred drugo, tretjo uro zjutraj pa ne bodo šli iz doline. Takšne so njihove navade, kolikor jih je spoznal doslej. Torej — še najmanj šest, sedem ur časa. Ni dosti. Vendar...

Tisti sklepi, tisti načrti in povelja so za zdaj morda usoda ljudi njegovega bataljona. Preteča, mračna usoda: skoraj brezbramben pokol borcev s poslednjimi naboji v puškah, poboj nemočnih ranjencev. Streli bi utihnili, senca smrti pa bi segla daleč iz teh hribov v družine, živeče v trepetu za svoje brate, može, sinove. Zdaj bi zvedela ta mati,

zdaj ona žena ... Tista, že določena povelja, ki naj jutri zarana sprožijo to usodo, so tudi usoda ljudi v zelenih uniformah, ki verjetno prav zdaj legajo k počitku pred jutrišnjim pogonom, katerega uspeh utegne pomeniti ... odlikovanje, morda tudi dopust, nekajdnevno vrnitev k družini, ki se ne zaveda zlega početja svojega sina ali rednika in ne zločinstva, da to početje podpira z navdušenjem, ki je vzpodbujanje k novim zločinom ... Kako varljive so mnoge stvari! ... Moral je pomisliti, kakšna je družina takšnegale nemškega frontnika. V bežni predstavi je ugledal, kako objema žena moža; solze ima v očeh ... Dvoje otrok se rine k očetu; on jih dviga v naročje; poljublja jih in se vzradoščen čudi: kako sta zrasla, kar ga ni bilo! ... Vse je skrbno pogrnjeno. Večerjajo; on in ona se pogovarjata s prisiljeno mirnostjo, vendar o sto rečeh hkrati. Otroka visita s pogledi na očetu, na njegovem odlikovanju, ki mu je prineslo — teden, morda celo dva, dopusta ... Ponosna sta na tisto bleščečo stvar tam na očetovih prsih. Toda kako bi jima bilo, če bi bilo mogoče, da bi spoznala, kaj pomeni tisto odlikovanje: da je njun oče vdrl na tuja ozemlja, da si je zaslužil tisto reč nekega mrzlega zimskega jutra, ko je poklal nekaj ranjencev, slabotnih in nemočnih, ranjencev, ki jih je pomagal pregnati z doma, kjer jih prav tako čakajo žene, otroci ... Ne, tega tista dva otroka ne moreta razumeti. To, da je njun oče med nasilneži in klavci, se jima zdi celo velika stvar. Da, zelo velika stvar! Prav tako ženi, ki ji blesk igra v očeh: doma je, on, ki ji je mož ... Večerja bo minila, prišel bo čas, ko bodo šli otroci spat ... Nekaj časa bosta še kramljala. Ona bo v naglici spravljala posodo v red ... Potem bo on ujel njeno roko in jo vzel k sebi. Tako ponosna je ona nanj! ... Ni je misli, nikjer, niti v najskritejšem kotičku njenega srca, nje, ki je žena in mati, ki bi jo opomnila vsaj za kratek hip, za drobec časa: vrnil se je, ker se je izkazal v boju ... V boju pa se izkažeš s smrtjo drugih. Kaj so storili in kakšni so bili ljudje, ki jih je pobil ... da so mu zato pripeli odlikovanje in mu dali dopust? ... Zakaj je bilo treba pobiti tiste ljudi? ... Ne, tega vprašanja ni v njej. In v tem je veliko zlo.

Jernej je pospešil korak. Šel je naproti zlu, da mu zastavi pot. Moral je zvedeti za načrt, ker takrat se bo mehanizem, ki je že v teku, nenadoma jel sukati v drugo smer. Mnogim ljudem se bo s tem spremenila usoda. Onim, ki se nadejajo odlikovanj in dopustov, in tistim, ki se s smrtjo kosajo za življenje.

Zdaj je bil že docela svoboden v sebi. Vse prejšnje je že zamrlo. Le rahlo, vzpodbujajoče vznemirjenje je bilo v njem. To pa je prišlo vselej, kadar je bil na takšni poti; brez tega bi ne bilo misli, ki so morale biti gibke in okretne, vse drugačne kakor sicer.

Medtem je vzšel mesec. Svet okrog njega je oblila varljiva svetloba, v kateri je sneg zadržtel v tisoč drobnih, migetajočih kristalčkah.

Postajal je opreznější. Brzostrelko je snel z rame in jo trdno držal z obema rokama; stopal je počasneje in tiše. Zdaj pa zdaj se je ustavil in napeto poslušal v noč.

Še položno pobočje pred njim ga loči od poti, na kateri že utegne naleteti na Nemce.

Ni prav na poti v snegu zaškripala stopinja?

V noč je planil krik:

»Stoj! Kdo je?«

Ze je ležal v snegu. Ob licu je čutil lepljivo mrzlo jeklo svojega orožja. Nikogar ni bilo videti. A govorica je bila slovenska. Ni vedel, ali je komandant poslal patroljo ali ne. Toda odgovoriti je moral.

Povedal je, kdo je; in vprašal, kdo je oni.

Glas s poti je zahteval geslo. Jernej se je odzval in vstal. Počasi se je spuščal po pobočju. S poti so prihajale tri postave in vedno različneje vstopale v mesečino.

Bila je bataljonska patrolja.

»Kaj novega?« je vprašal.

»Nič.«

»Do kod ste bili?«

»Po poti do gozda.«

»Vse mirno?«

»Vse.«

Molče so se razšli.

Kmalu je bil spet sam.

Pot skozi gozd je skoraj pretekel. Zasopel in razgret je obstal pred brvjo, ki je držala čez zaledenel potoček. Tu se je pričnjenala pot v sotesko. Tod je moral Boštjan, če se je držal poti, ki mu jo je opisal, preden so odšli na pristavo.

Ko je prekoračil brv, je zagledal sled. Bila je plitva, v zmrznjeni sneg vtisnjena sled; največ deset ljudi jo je izhodilo. Bila je sled Boštjanove patrolje.

Vsi čuti so se mu napeli, ko je vstopal v sotesko.

Bregovi, levo in desno, so bili vedno strmejši in višji. Srebrnkasti soj mesečine se je izgubljal nekje v skalah, ne da bi prodril do dna. Ravnal se je samo po ozkem pasu zvezdnatega neba, ki se je svetlikalo nad sotesko.

Noben šum ni zmotil nočne tihote; samo škripanje zmrzlega snega je spremljalo vsak njegov korak. Vedel je: če prekorači sotesko, je del

poti, ki mu jo je prisojeno prehoditi k cilju te noči, za njim. Če pa ga presenetijo tod, je konec. Ostal bo tu, sredi ozke, skalne soteske, kot prva žrtev bataljona, ki ga bodo morda že jutri zmlela kolesa, ki jih on ni uspel zavreti ali spremeniti njih smer. Mislil je jasno, brez laži samemu sebi; zdaj je tu — če je soteska zasedena, tako ni več pomoči; v pasti je. Torej je tudi vsaka opreznost odveč. Opazili ga bodo, pa naj stopa še tako previdno. Če pa je pot prosta, bi mogel glasno kričati, pa njegov glas ne bi prodril niti do skalnih robov tam gori. Čemu torej opreznost?

Pognal se je v tek in le od časa do časa prešel v korak. Vseeno se mu je zdelo, da so minule že ure, odkar je prekoračil brv, in še ni bilo konec te temne, brezkrayne poti. Čutil je že, da se mu šibijo noge in da mu srce divje bije prav nekje visoko, kot da se je pomaknilo v vrat in mu hoče kri razgnati žile — ko se je pred njim zasvetlikalo... Z vsakim korakom se je svetla točka večala, rasla v ploskev in svetloba je segla tudi že do njega. Bil je na kraju soteske. In zdaj?... Bo uspel prekoračiti še ta del poti, ki ga loči od pasti do planega, kjer more bolj ali manj tudi sam odločati o tem, kaj se bo zgodilo z njim, ker more bežati, se boriti, umikati, napasti?

Soteska se je nehavala s skoraj navpičnimi pečinami. Za njimi se je odpiral raven, grmičast svet in se izgubljal v prostran borov gozd. In tisto planoto je nenadoma občutil kot nekaj silnega, velikega, odrešujočega, zahlepel je po njej kakor po veliki sprostivni. Toda če je v pečinah zaseda — potem mu ni dano, da bi storil tistih nekaj korakov. In kolesa se bodo vrtela dalje, dalje... Hribovje tam za njim, ki je zdaj spokojno pogreznjeno v prelest zimske noči, bo zjutraj odmevalo v eksplozijah in v drdranju mitraljezov.

Zadržal je dih, da bi ukrotil divje planje pljuč, prisluhnil v noč in se v hipu odločil... Skokoma, z orožjem trdno stisnjenim v rokah, se je pognal v mesečevo svetlobo, minil senco razbitih pečin, spodrsnil in se v hipu dvignil in tekel, tekel, ves vznemirjen, ker se je že opletal z zasneženim grmičjem, ki ga je še malo prej samo željno slutil iz teme soteske, za katero ni vedel, ali mu jo je dano zapustiti ali bo postala njegov grob. Lovil je sapo in se gnal dalje, dokler ni pred njim vstala temna stena gozda. Zasopljen se je potajil v senco borovja. Pečine na kraju soteske so ostale pogreznjene v molk. Pot v dolino je bila prosta, čeprav utegne pri pristavi naleteti nanje... Toda tam je prostran gozdnat svet. Mogel se bo umakniti, skriti kjerkoli, a do zdaj je bil uklenjen v prostor strmih bregov in njegova volja in misel nista mogli odločati o ničemer.

Pot, ki bi ga prej nekdam zamudila debelo uro, je prešel v času, da se je sam zavzel, kje je jemal silo za tolikšno naglico. Toda zdaj si je moral odpočiti, kajti le še malo ga loči od kolovoza, ki drži na pristavo. Mora se umiriti, obvladati sleherni živec in zaživeti z vsemi čuti. Bliža se kraju, kjer se pričinja vrtenje koles, ki se jih je namenil ustaviti ali jim spremeniti smer. Ta zavest je bila kakor nagon, ki je sicer dremavo počival nekje v njegovi bitni, pa se vselej prebujal v samotnih nočeh, ko mu je bil edini spremljevalec šum lastnega koraka, ki ga je približeval dolžnostim, katere si je zadal nekoč davno, v skoraj nepreglednem veku sedemnajstih mesecev, polnih nočnih pohodov in polnih obračunov s tistimi, ki so segali po njegovi domačiji in deželi, ki jo je šele zdaj, ko so mu jo ugrabljali, začutil, kako je vsa njegova in kako je on ves njen. Ta čas, ta tako neizmerno dolgi čas, pa je bil tudi poln obračunov s samim seboj, kot da se je z vsakim dnem prebudilo v njem nekaj novega, kar bi sicer ostalo za vselej mrtvo, neoživljeno... Tako malo je še ostalo stvari, s katerimi bi se še utegnil zlagati samemu sebi o sebi in o drugih. Vse, kar je srečaval, se je vedno bolj ločilo na tisto, kar je bilo le utvara, in na tisto, kar je zares bivalo in bilo vredno ali sovraštva ali pa žrtvovanja vseh sil, ki so živele v njem.

Mesečina je bila vedno svetlejša in noč je postajala podobna bledemu, z modrikasto kopreno zastrtemu dnevju.

Jernej se je umiril in se previdno pomikal ob robu gozda proti plitvi, široki globeli. Korak mu je zdrsnil. Bil je na zasneženem, globoko vdrtem kolovozu. Le še nekaj minut je bilo do pristave.

Ves napet, rahlo upognjen, kot da se pripravlja na skok, se je pomikal dalje. Ko je iz mesečine vstala senca velike, temne hiše in strme strehe hlevov in senika, je obstal. So še tam? Čakajo?... Le nekaj korakov v stran in spet bi ga bil skrtil gozd. Obšel bi lahko zapuščeno kmetijo in varno prišel v dolino. Vendar ne! Vedeti mora, ali še čakajo tod ali so se umaknili. Čeprav kraj bataljonu ne more več služiti za zatočišče, je vseeno mesto, katerega morajo preiti, če hočejo iz obroča ven, iz venca hribovja, ki jim zdaj zapira pot. Zato mora, pa naj se zgodi karkoli, mora dognati, kako je na tem kraju.

Srce mu je močnejše udarilo, ko je stopil iz sence na plano. Če so še tu — bo zarezgetal mitraljez. Bo dovolj uren, da se vrže še o pravem času na tla? Bo utegnil hitreje kakor smrt doseči gozd?

Pomikal se je korak za korakom. Še dvajset... še petnajst... še deset korakov...

Stal je pred mrko, samotno hišo. Pripriča vrata so zevala kakor rana.

Poslušal je v noč z vsem svojim bitjem. Ničesar razen sunkovitega utripa njegovega srca ni bilo v noči.

Nazaj ne more več. Toda tamle, samo še korak morda, je smrt. Zdaj zdaj utegne zarezetati... Tihota ga je glušila. Za hip se mu je zazdelo, da bi celo jek strela bil manj vznemirljiv kakor mir, ki ga je obdajal.

Še deset korakov... Samo še pet...

Obstal je na pragu in se z nogo dotaknil vrat. Zaškripala so, kot bi zaječal človek. Potem spet mir, daveč, kakor groza, ki hromi telo in voljo.

Nazaj ni bilo več poti.

Do kraja je odrinil vrata in stopil v vežo. Čudno otožno je zazvenel njegov korak na kamnitem tlaku. Tedaj je vedel čisto natančno in ni iskal v mislih nobenega dokaza več: sam je. Nemci so odšli. Kaj torej nameravajo? So se zadovoljili s patroljo?... Nekaj mu je reklo, naj tega ne verjame. Bolj verjetno je ono drugo — da se zarana vrnejo.

Vsa hiša je izdihavala samoto, zapuščenost. Vedel je, da bo našel takšno, saj že leto, dve pred vojno ni bila drugačna. Domačin se je zadolžil, banka je kupila in prodala. Kupil jo je človek iz njegove vasi, ki mu ni bilo za stara poslopja v tej samoti; le pašnike je hotel; mlado živino je od pomladi do jeseni pasel pastir tod okrog. Poslopje pa je glodal čas.

Samota v prostoru, kjer so nekoč bivali ljudje, je bila drugačna kakor samota tam zunaj sredi gozdov in hribov. Vznemirjala ga je in tesno mu je postajalo. Gnalo ga je ven, ko pa je bil na pragu, ga je objelo drugo, še tesnobnejše občutje: tamle, takoj za ogrado, so se spopadli Boštjan in njegovi z nemško zasedo. Še leže tam?... Misel, ki mu je vse dotlej prizanašala, je zdaj z novo močjo planila vanj: ni tam tudi — ona?

Z vsakim korakom silnejši je bil val krvi, ki mu je silil v glavo. Ko pa se je v belini snega zarisala temna, podolgovata lisa, mu je kri naglo plahnela, da je njen odtek čutil še silneje kakor prej naval v senceh. Za hip ga je prevzelo nekaj kakor omotica, potem pa je že razločno videl: v snegu je ležal mrlič.

Sklonil se je in ga obrnil. Spoznal ga je: mlad, komaj dorasel fant je bil. Med prvimi ga je izbral Boštjan, da pojde ž njim.

Velike, steklene oči so strmele v mesečino. Usta so bila široko odprta, kot da so onemela v silnem krik. Prsti na rokah so bili razkročeni, kot da se še vedno branijo nečesa, grabijo po nečem.

Jernej se je vzravнал. Kakor iz daljave je slišal svoj korak, ki ga je škripaje vodil k drugi pegi v snegu.

Mrlič je ležal vznak in vendar ni bilo videti obraza. Samo razcefrana votlina je boljčala v noč; lic in ust in oči ni bilo nad vratom;

le kos brade je še ostal in štrlel navzgor. Nemški mitraljezec je meril v glavo — in zadel.

Tretjega je našel zvitega v klobčič, otrdelega v poslednji muki. Spomnil se je ranjenčevega joka brez solza:

... streljali so ... ranjence.

V Jerneju je zamrlo vse, kar ga je še spreletavalo ob prvem trupu. Nobene mehkebe ni več občutil v svoji biti, nič drgeta ni bilo v njem. Prav je bilo, da se je odločil iti prav sem, na kraj, kjer se je zgodilo. Zakaj zdaj je spet ž njim do kraja tako, kot mora biti to noč: med njim in med tistimi, ki so tod sejali smrt, ni in ne more biti ničesar, kar bi le za sekundo, za še tako majhen čas, dopustilo misel, da je na koncu vseh teh stvari le možnost pomirjenja ali celo sprave. Ne, tega ni. Ne more biti — ne pri njih ne pri njem in njegovih. Vendar — tu ni vprašanje prav teh in takšnih ljudi, ki so tod pobijali ranjence. Gre za vzrok, za silo, ki iz njih ustvarja zločince. Toda prav zato, ker so orodje tega zla, jim ne more prizanašati, res... ne sme gledati v njih ljudi — vse dokler se ne odrečejo biti orodje smrti. Samo tako bo sam ostal človek, čeprav bo morda prav nocoj spet ubijal... ker se bo boril proti ubijanju v imenu življenja.

Postal je ves miren in v tem miru je bil hlad, enak mrazu, ki ga je dihala zimska noč okrog njega, ki je bila ledena, da je pokalo drevje, a nebo je bilo brez senc in oblakov.

Spet je zahrstal njegov korak. Ob lesi je našel še dva; bližnjemu je mrtva roka oklepala leseno ograjo, kot da je zastala v zamahu. Morda je prav v trenutku smrti zalučal bombo. Drugi je ležal vznak, kot da spi. Na čelu se mu je strdila kri.

»Pet...« je štel Jernej in se razgledoval.

Že po nekaj korakih je obstal in se zdrznil, čeprav je pričakoval, kar je zagledal...

Pot v gozd je zapiralo nekaj belega, bolj belega kakor sneg in bolj mrzlega kakor mraz tiste noči. Z borovih vej so visela gola, bela, strahotno bela trupla. Mesečina se je lovila in lesketala v steklenih očeh obešencev, ki so strmeli v noč. Belina golih teles je drgetala v soju zvezdnate jasnine. Četvero obrazov je strmelo v Jerneja in mimo njega, nekam daleč, daleč...

Torej res: vsi do zadnjega.

In ona?

Skoraj stekel je nazaj k prvemu, ki ga je našel v snegu, in k drugemu, tretjemu... Obšel je leso in pogledal za hišo in v senco za hlev in se spet znašel pri borovcih, kjer so z belimi očmi strmeli v daljo Boštjan in njegovi.

Ne, nje ni bilo med mrličiči. Torej — živa. Morda... je to še strašnejše. Ali pa — se on moti, so njegova sklepanja le plod skrbi za ženo in se njej ni ničesar zgodilo in je le... Misel, ki se ga je lotila, ga je vznemirila kakor malo prej srečanje z mrtvimi prijatelji, a je bila ostrejša... Je mogoče, da bi se Magda kje zagovorila in bi tisti izdal? Potem — niti najmanjšega prostora za laž ni bilo v njem — potem bi bila do neke mere tudi ona kriva pred temi ter pred njim in pred časom.

Vendar — ali je prav, da skuša biti tako brezobzirno računarski? Takšnole iskanje vzrokov in sklepanje vendar ni več točnost. Pretiravanje dolžnosti je. Saj vendar čuti z vsem svojim bitjem, da Magda ne bi storila česa takšnega, saj vendar ni nerazsoden otrok, ki ne ve, kaj počne, in ne zver brez razuma in srca. Kaj pa pravzaprav nastaja iz njega, če hoče sumničiti že vse in vsakogar, in celo njo, ki mu je najbližja, ki mu je žena, sumiti lahkomiselnosti v stvareh, katere odločajo o življenju in smrti?... Ali ne načenja s tem del tistega dobrega, svetlega v sebi, kar ga žene, da toliko sovraži silo in temo? Ima pravico do tega, če naj še ostane človek z vero v dobro, ki mora priti, ko bo konec tega mraka? Ali naj stori iz sebe mračneža, katerega sleherni pogled bo iskal v ljudeh okrog sebe le zločin? Hoče res vero v življenje zamenjati z nenehnim sumom zoper vse, kar ga obdaja?... Prekleti čas! Takšen je kakor poginjajoča zver: še malo, pa ne bo več gibala — a smrad crkotine bo kužil zrak. Ali se ne godi z njim včasih tako?... Čeprav je vse, kar je on, žejno svetlobe, vedrine, hoče oko iskati le temo in nekje, prav globoko v njem, zaživi tiho zadovoljstvo, ko se pogled ustavi na odkritem zločinu, kot da se tiho vzradosti, da zločin — je, ker bi ga sicer ne mogel odkriti... Če ne bo ostalo zanj ničesar več v življenju, kar bi bilo nedotakljivo za sum in vredno svobodnega zaupanja brez poslednjih misli — potem je vendar tudi ves njegov boj in vse žrtvovanje le blodnja v krogu.

Hudič, kakšna noč! Mora se zbrati vendar, najti sam sebe, biti gospodar slehernemu živcu, ki ne sme niti trzniti brez njegove volje.

Pogled mu je spet zablodil med borovce. Bele, steklene oči so strmele venomer vanj in mimo njega hkrati. Golota mrtvih mrzlih teles je rezala v modrikasto temo... Gnalo ga je, da bi nekaj storil z njimi, nekaj, kar jim je bil dolžan kot človek... Res, pokopati jih ni utegnil. Toda moral bi jih vsaj sneti in jih položiti drugega ob drugega, kot so bili tesno skupaj, dokler so živeli.

A oglasil se je razum: pusti jih, kot so; naj Nemci ne slutijo, da je hodil kdo tod. Za primer, če bi se on ne vrnil... Da, bolje bo tako.

Ranjenec se ni motil: gaz, ki je držala od hiše v gozd, je bila pot najmanj trisotih ljudi.

Jernej se ni več mudil. Sledeč gonu, ki mu je prej veleval, naj se prepriča, ali je hiša prazna ali ne, se je dvizal po globoki sledi nemške kolone.

Prvi koraki v gozd so bili kakor hoja v težkih sanjah, ko je človek ves odrevenel, negiben in brez moči, pa hoče teči, a se ganiti z mesta ne more.

So še v gozdu? in so ga nalašč pustili do zdaj, da bi videli, kaj hoče? ... Tedaj se bo zdaj zdaj zabliskalo iz teme med borovci. Ali pa bodo segle po njem močne roke, hoteč ga ujeti živega.

Ko bi le sneg tako prekleto zoprno ne škripal pod nogami! Kako daleč je že pravzaprav, koliko časa že hodi? Ah! Tamle se nekaj svetlika ... Kos zvednatega neba je. Do poseke na križpotju je prišel. In še ni nič. Tu je zadnja možnost, da bi bili v zasedi, čeprav je to le še komaj verjetno; saj prav dobro vedo, da proti dolini bataljon ne bo silil.

Premagal je odrevenelost, ki mu je težila noge, in se pognal, kakor prej iz soteske, naprej skozi gozd. Minil je križpotje in se ustavil šele, ko je bil prepričan, da do doline ne bo ničesar več, kar bi ga zadrževalo.

Zasnežena gozdna pot, razrita od mnogih vojaških škornjev, se je zdaj zložno pa spet strmo spuščala navzdol. Toda bil je vajen hoje v temi in po tleh, kjer je bilo treba vsako stopinjo trdno zaustaviti, če se je hotel obdržati pokoncu. Hitel je, kot so urno begale njegove misli ... ki so se nocoj že tolikokrat zdele čisto prijemljive, pa se že hip nato izkazale kot le malo verjetne.

Če je bil njihov namen, da se prebijejo do pristave, izdan (a kdo ... kdo ... kdo je izdal?), so se Nemci, po moči kolone sodeč, pripravili, da jih uničijo. No, v roke jim je padla le patrolja desetih mož. Morali so vedeti, da je to kvečjemu predstraža. Kako, da so udarili po njej, če so hoteli uničiti ves bataljon? Saj je bilo vendar vsakemu otroku razumljivo, da bi streljanje opozorilo glavnino, ki bi se umaknila. Razen ... razen, če so bili o njihovih namerah tako točno obveščeni, da so vedeli za nalogo Boštjanove patrolje: pregledati okoliš, pripraviti ležišča za ranjence, zastražiti dohod in poslati kurirja nazaj v bataljon ... So torej uničili patroljo zato, da bi bil bataljon prisiljen ostati v obroču? ... To je možno, da, to je verjetno. Toda — če so bili res tako natančno obveščeni (a za vruga — od koga le, od koga? ...) — čemu potem tolikšna sila za boj z desetino mož? In — ali niso mogli sklepati (ni bilo to za vojaško misleče ljudi celo nujno?), da bodo iz bataljona vendar poslali drugo patroljo, ki naj poizve, kaj je s prvo,

ker se ne javi? Seveda! S tem so računali. O tem ni nikakršnega dvoma. Kako je le mogoče, da vso pot ni naletel nanje? ... Tu je vrzel. Nekaj je vmes, kar pobija eno spoznanje z drugim. Tisto 'nekaj' je prav gotovo čisto nezamotana reč, morda le malenkostno naključje, vendar, dokler ga ne odkrije, bo ostalo pregrada do resnice, ki jo išče. Kaj pa ... če so le bili tam, v bližini hiše, in so se potajili, da bi videli, kaj išče, kaj namerava, in mu zdaj slede ...

Nehote je obstal, zadržal dih in trdneje zgrabil za orožje.

Bo zaškripal korak na gazi za njim? ... se zganila senca med drevjem?

Nič. Nad gozdom je ležal molk. Tudi ta misel je bila ničeva kot vse prejšnje.

Mogel bi se torej že od tu vrniti in sporočiti: pot je prosta. *Pohitimo! In bi prišli naravnost — v past. O tem ni dvomil, čeprav ni in ni mogel dognati, kje in kakšna naj bi bila ta nevarnost.*

„Naj pomislim,“ si je dejal skoraj glasno, „kaj nam preostaja pravzaprav še zdaj, ko ni več možnosti, da bi se umaknili na pristavo? ... Tam, kjer smo, ni mogoče ostati niti en dan več. Hribi krog in krog so zasedeni. Misel na proboj je blaznost. Čakati križem rok na smrt v tistih grapah, kamor nas utegnejo pognati že jutri? Ne. Torej le eno — naprej! Kam? Hm, če bi vseeno šli skozi sotesko, obšli pristavo in šli dalje ob potoku? ... Res, po tej poti bi bilo mogoče doseči planine, ki pomenijo še edino rešitev, ker za hajko v gorovju bi bila komaj divizija dovolj, da bi nam zaprla pot. Toliko sil pa Nemci tod nimajo; bi jih ne mogli žrtvovati za nekaj sto partizanov ...“

Kaj če Nemci takole presojujejo naše možnosti? Če, potem pri pristavi res ni bilo nikogar in se nisem varal. Nevarnost je torej nekje na poti v planine.“

Spomin je iskal v minuloost. Kot otrok in tudi že pozneje je prehodil te hoste prav do vzhodja belih gora tam na severu. Po dolini se vije potok ... Trate in borov gozd menjaje se spremljajo njegov tok ... Pol ure, več, še uro daleč od pristave teče po ravnem ... dokler, dokler ... Saj! Dolina se nenadoma zoži, bregovi se stisnejo ... Potok dere čez skale, skozi ozko pečinasto tésen ... Le za ozko stezo je prostora na levem bregu ...

Tam! Da, tam je edino mesto, ki jim zapira pot v rešitev in kate-remu se ni mogoče ogniti. In če so Nemci razmišljali o njihovi usodi tako kakor zdaj on, so v pečeh tesni že trdno vkopani, strojnice pripravljene, povelja izrečena. S pristave bi bila še pot, sicer nora pot obupanca, proti dolini in udar čez cesto ... En del bi se jih utegnil rešiti; le nekaj desetina morda, a vendar! Če pa bi jih spravili v tesen,

konec doline, bi ne ušel nihče. Nihče!... čeprav bi bili le bore četrt ure od rešitve, ki je v gorskih strminah.

Pokol patrolje torej ni bilo naključje. Bil je opomin. Pravzaprav tudi opomin ne. Bil je — ukana... ki naj nas spravi k skrajnosti, k misli na proboj v planine. Tja pa drži ena sama pot. Da, pot skozi tesen... In tam jih zagotovo čaka zaseda... če so presojali izhod bataljona, kot ga je presojal on. Seveda — zemljevid jih je pripravil k istemu sklepu kakor njega poznavanje pokrajine. Toda (izkušnja ga je učila tako) zemljevid za vojevanje ni dovolj; je samo pripomoček, ki dopolni misli, ko si se vživel v nasprotnikovo presojanje. Potemtakem... bi morali vedeti, da so v bataljonu ljudje, ki dodobra poznajo te kraje, kar jih je pripravilo k takšnim načrtom. Njihova poročila pa morejo govoriti le o tem, da smo partizanska enota, ki prihaja sem z osvobojenega ozemlja, da sproži upor tudi v tem delu dežele. Malo verjetnosti je torej, da bi bili v teh bataljonih — domačini; tujec pa na takšno misel ne bi mogel priti. Ali pa vedo morda tudi to? Zdrznil se je: kaj vedo? Saj je v vsem bataljonu domačin vendar samo — on. Koj nato: Pa tudi med Nemci mora biti človek, ki snuje, kot je v izhodu razmišljal on sam, ker... Prekleta — saj je, je tak človek med njimi!... On jih vodi, pasja duša, on — Dietrich!

„Kaj mi je le bilo doslej, hudiča, da nisem pomislil na to in sem se onegavil z ugibanji, ko uganke sploh ni! Vražje bedasta noč, res! Saj mi je že ranjenec povedal — kam naj grem, kje naj iščem: mnogo zlatih zob... zgoraj in spodaj...“

Da, to je mogel biti samo on in nihče drugi. On, Dietrich. Lesni trgovec Dietrich. Vaški krvoses Dietrich. Petokolonaš Dietrich. Zdaj nemški župan Dietrich. Njegov zakleti sovražnik — Dietrich.

Kot da je vstala iz mesečine, je oživila podoba pred njim... Plečat štiridesetletnik z oglatim pegastim obrazom je z vodeno modrimi očmi zrl vanj; njegov pogled je bil porogljiv in izzivalen. Glej, zganil se je; malomarno se je odkril — tudi v tej malomarnosti je posmeh — in pozdravil: „O, dolgo se nisva videla, hm, dolgo! A zdaj si vendarle prišel, vidiš!“ Pri tem se je nasmejal in pokazal... vrsto zlatih zob. Svetlikajo se v temi... z zgornje in spodnje čeljusti, izza rogajočih se ust. „Vedel sem, da boš prišel.“

Škrtnil je, ker je vedel: tako, natanko tako bi ga mučil, če bi ga dobil v pest. Prav v obraz bi se mu režal: „Prav si imel, da si se me bal in se nisi vrnil, ko smo pomendrali tisto vašo srbsko — armado... Ha-ha-ha! V sedmih dneh je bilo konec jugoslovanske vojske... Ha-ha-ha! Sedem dni!“ Potem bi se najbrž v trenutku strahotno zresnil in

bil tudi na zunaj ves krut in podel, kot je bil v sebi: ‚Kaj pa si mislil, da smo mi Nemci, a?‘

Podoba je bila tako živa, da se je Jernej zasopel ob misli na človeka, ki je bil pravzaprav del njegovega življenja že vrsto let, kot senca, ki je ne odženeš. Začutil je, da je bil prav ta človek eden izmed vzrokov, ki so poganjali njegovo življenje v neko neizbežno smer, že dolgo, a posebej še od tistih aprilskih dni, ko so ga poklicali v vojsko, ki je tako klavrno klecnila pred nemškim škornjem. Če bi ne bilo Dietricha in njunih računov, bi se bil takrat prav gotovo vrnil, kot so se vrnili drugi. Morda bi kakšne mesece preležal v ujetništvu, a zdaj bi bil doma ali pa — v nemški uniformi. V Rusiji, morda v Italiji, kdo ve. Težko, da bi mogel in znal ubrati pot, ki jo hodi zdaj že toliko časa; in če bi jo hotel, bi bilo morda prepozno. Vsaka druga, tretja domačija v teh krajih je imela rano: ‚Pa vaš fant? Kje je?‘ — ‚V vojsko so ga vzeli...‘ In drugod: ‚Na delo so ga poslali v rajh; že dolgo nič ne piše.‘ — On bi bil eden teh, da, čeprav brez svoje krivde. Dolgo so bili daleč od plamena upora vsi ti ljudje tod. Ne svoje krivde ne svoje nesreče niso sami krivi. Toda tako je z njimi — — —

Gozd se je zredčil in postajal vedno svetlejši. Položni, z mesečino oblitni zasneženi travniki so se razgrnili pred njim.

Slišal je, kako je pes tožeče zalajal v noč. Kako blizu je bilo vendar to znamenje življenja, hiš, ljudi.

Srce mu je močneje udarilo: če bi tam doli kdo glasno spregovoril, bi najbrž v tem nočnem miru razločil njegove besede... tako blizu je bila — njegova vas.

Nič zmede in nobene uganke več ni bilo v njem. Tudi utrip srca, ki se je vzburilo ob slutnji domačije, je umiril. Vse, kar ga je še malo prej gnjavilo in mu zastavljalo vprašanja — nemške nakane in njihova soldateska, ki je tamle nekje v vasi — vse se je umaknilo, postalo za vso njegovo nalogo tako majhno in brezpomembno. Ostalo je le eno: on in Dietrich. Smoter je bil zdaj določen in jasen, dolžnost, ki mu jo je bilo izpolniti, bo izvršena do kraja, ko izpolni to edino: on in Dietrich.

Ta misel je jela uravnavati vsak njegov gib, usmerjati sleherni pogled in korak.

Nekaj časa pojde še kar po nemški sledi. Iz njene smeri bo zanesljivo uganil, kje so vojaki nastanjeni. V šoli? V župnišču? Videl bo.

Zdaj je na Juračevi njivi. Tamle je kolovoz, saj, razločno je videti globel v snegu. Če so v šoli, mora gaz zdaj zdaj zaviti na levo... Res, obrača se. Torej v šoli so! To je dobro. Zelo dobro. Dietrichova vila je

prav na nasprotnem koncu vasi. Toda prav zato ima najbrž stražo. No, več kot en stražar ga ne čuva. Tiho bo treba opraviti ž njim. Roka mu je sama od sebe segla proti žepu. Da, tudi to je v redu: nož je na mestu... Če bo treba, seveda.

Zapustil je sled kolone, se prihulil in tihotapil čez zasneženo polje. Ga utegne kdo presenetiti, preden pride na cilj? Ni verjetno, res, skoraj nemogoče. Na polju nimajo straže, saj se čutijo varne. Če patroljirajo, patroljirajo po cesti. Takšen red je spoznaval pri njih. In Nemci ljubijo red. Le redko in neradi, navadno po sili, store kaj, kar ni red, načrt. Nocoj za to ni vzroka. Gospodarji položaja so. Niti eden ne pomisli, da bi utegnil kdo kolovratiti tod okrog. Bataljoni so obkoljeni; takšen je bil načrt — izključeno je torej, da bi prišel v njihovo bližino kdo, ki bi jim utegnil škodovati. Tega vendar ni v načrtu!... A po cesti bodo patroljirali. Ne iz opreznosti; zaradi reda.

Vse to je zaznaval v podzavesti. Njegova misel pa se je plela že po nekaj korakih, ko je zapustil gaz, le okrog ozke sledi, ki je držala preko polja v smeri, kamor je šel on. Silila ga je, da se je vrnil na pot, ki jo je izhodila kolona. Sled je prihajala iz nje. Človek, ki jo je izhodil, je pripadal koloni...

Ostril je pogled in sledil samotnim stopinjam v snegu.

Ne, ni bil en sam človek — dva sta bila. Tu se razločno vidi, ker sta pričela hoditi vstric. Da, sled dvojih čevljev: eni težki, veliki, drugi majhni, skoraj otroški ali... ženski.

Magda!

Vso njegovo bit je presunila preteča slutnja.

Ali je mogoče, da se je zgodilo, česar se je bal? Da so jo prese- netili na poti k pristavi?... Če se je to zgodilo, potem so one velike stopinje njegove, Dietrichove. Gnal jo je domov, živina, da jo zasliši, da naposled izbrizga strup, ki je toliko časa zorel v njem. To zasliševanje ne bo samo bolna krutost gestapovca, naslada iznakaženih možgan, ki so postali orodje sile. To bo tudi osebni obračun. Teman, ogaben obračun.

Prvikrat se ga je lotevala šibkost, tista brezglava napetost, ki ga je silila, da bi stekel povprek čez polje, naravnost k Dietrichovi vili, vdrl vanjo in zagrebel prste v njegov vrat: 'Kje jo imaš, satan, reci! Kaj si storil z njo?'

Razum pa ga je krotil:

Umiri se, umiri... Sicer storiš neumnost; onim, ki te čakajo, in njej v škodo, sebi v pogin. Umiri se, zberi se, no, ker tako ne boš ničesar dosegel, za vruga... Preudari, preden se odločiš za kaj in predvsem — miren, miren moraš biti! Kaj je vendar nocoj s teboj, fant?'

Moral si je odpočiti in pregnati drget, ki ga je čutil po vsem telesu. Legel je, da bi se ne kazal v mesečini sredi polja, in urejal misli.

Hlad snežnih tal mu je dobro del. Razgreto čelo se je ohlajalo, kri umirjala.

„Denimo, da je res...“

In že se je misel, še nedokončana, umaknila spominom...

Te stopinje v snegu, ki tako samotne drže čez polje v noč, ali niso kakor podoba tistega dne, ko je prvič zadel ob Dietricha, prvič videl... njo?

Res, kako čudno vendar — prav kakor tistikrat... le da je bilo podnevi, v soncu, ki je v snežnem odblesku jemalo vid. Bil je še študent; leto pred očetovo smrtjo je bilo menda. Na saneh je spravljal les iz hoste, ko je zaslišal plah klic. Zadržal je konja in prisluhnil. Že se mu je zdelo, da ga je zmotil le vrešč ptice, ko se je klic ponovil. Bilo je, kot da nekdo kliče v sili.

Skočil je v sneg in gazil med smrekami... Kmalu je naletel na stopinje v svežem, prhkem snegu. Ene so bile majhne, tako majhne... druge pa je vtisnil težak moški škorenj.

Prvo, kar je našel, je bila ob deblo prislonjena lovska puška; v snegu je ležal ustreljen zajec, malo dalje pa raztresena butara dračja. Tam, na pol zakritega s smrečino, pa je zagledal njega, Dietricha... Spoznal ga je, čeprav je bil s hrbtom obrnjen proti njemu.

Ni ga slišal. Živo se je opletal z nekom in ga lovil v objem močnih rok. Koga, tega ni videl; vedel je samo, da hoče nekoga ukrotiti, mu storiti nekaj zlega, in da je tisti že na kraju moči, ker so bili udarci majhne, drobne roke, stisnjene v pest, ki je nemočno udarjala po trgovčevi rami, že brez sile. Nekaj ogabnega je bilo v tem početju.

Joku podoben, do kraja poln obupa in stiske je bil klic, ki mu je pregnal osuplost in negibnost. Še vedno razburjen, je s težavo spravil iz sebe:

„Hej, vi!“

Moški v smrečini se je sunkovito obrnil. Z razkačenim pogledom ga je premeril. V obraz je bil zaripel.

„Kaj pa ti postopaš tod?“ se je obregnil v zadrževani togoti, segel po puški in plenu in izginil med drevjem.

On ni odgovoril.

Zagledal se je v dekletce, ki je, še vse upehano od boja z Dietrichovo močjo, stalo pred njim in povešalo velike rjave oči, iz katerih še ni splahnela bojazen pred nečem čudnim, neznanim, kar ji je še pravkar pretilo.

Vedel je, da mora nekaj reči, ker takole vendar ne moreta stati še bogve koliko časa. Ker pa mu ni prišlo nič drugega na um, je samo vprašal:

„Tvoja je tistale butara?“

Prikimala je.

Njuna pogleda sta se srečala. Zdelo se mu je, da je bilo v njenih očeh toliko nebogljnosti in prošnje, da se je na mah zazdel sam sebi mnogo, mnogo starejši od nje, močan in ves možat... čeprav njej ni bilo videti, da bi ji bilo kaj dosti več kakor šestnajst let, on pa je komaj dopolnil osemnajsto. Zgrabil je suhljad in jo zadel na ramo.

„Z menoj se lahko pelješ,“ ji je rekel.

Zavedel se je, da govori z njo kakor z otrokom, ki je potreben utehe. In kar prav se mu je zdelo tako.

Šla je za njim in ubogljivo zlezla na sani. On je glasno pognal in počil z bičem.

Zdelo se mu je, da jo je že videl. Pa kaj — mladina tako hitro odrasča in se spreminja, je moževal sam zase.

„Čigava si že?“ — jo je vprašal čez čas in skušal biti čim bolj možat in zaupljiv hkrati.

„Mizarjeva,“ je povedala za spoznanje pogumneje.

Njega pa je obšlo po fantovsko: Kdo bi si bil mislil, da ima mizar Frenk, ta odvedeli dedec, ki se je rad bahal, da ne verjame ne v boga ne v hudiča, zato pa tem trdneje v kozarec vina — da ima ta človek takšno hčer!

Rekel pa ni nič. Ker je molčala tudi ona, sta se brez besed pripeljala do prvih hiš. A njemu se je zdelo, da mora le še nekaj reči. Tvegaj je:

„Kaj pa je hotel oni od tebe? Poljubiti... te je hotel?“

Takoj pa se mu je zdelo vprašanje na moč neprimerno. Fant v njem je postal plah in neroden. Neznansko žal mu je bilo, da je tako motovilasto bleknil, saj bi jo vendar tudi drugače lahko vprašal. Čutil je, da je ona zardela in sklonila glavo; in ko je rekla — „Joj, da si le prišel!“ — se ga je polastila še večja zadrega, da je sploh ni mogel več pogledati. Buljil je v konjski hrbet, nato pa se čisto brez potrebe jel ukvarjati z vajeti, kot da so se bile zapletle.

„Tukaj sem doma,“ je rekla ob nizki hiši.

Skočila je v sneg, da se je vdrla do kolen, in stegnila roke, ko je on zgrabil butaro, da ji jo poda. Spet sta se srečala z očmi.

„Veš,“ je rekla, „rajši nikomur nič ne pravi... Zaradi očeta, veš... Dietrich bi se ujezil. Ne dal bi mu več dela...“

In je šla.

Tako je spoznal — mizarjevo Magdo.

Spomin je ugasnil.

Spet je bil sam sredi noči. Le sled v snegu je ostala.

Vstal je in šel po njej.

Dietrich!... Nocoj se bosta spet srečala. Vse kaže, da ne moreta drug mimo drugega.

Sklonjen, prihuljeno in tiho, z napetimi čuti kakor divjačina na oprezu je spešil preko polja. V podzavest mu je silila še druga podoba. Pustil je, da je zaživela v njem in skoraj z naslado je oživiljal spomin, ne da bi bil njegov pogled manj bister ali sluh manj oster za sleherno senco in šum v noči — — — —

Nekaj mesecev že je Magda njegova žena... Na kresovanju sta. Ona dosti pleše. Tako rada pleše. On je zadovoljen, ko jo gleda, kako se vrti z drugimi, ker ve, da je njegova. Lepo bi minila tista noč, če bi ne prišel tudi on, Dietrich... Vino se ga je že prijemale in bil je ohol, kot da je vse njegovo — ljudje in stvari okrog njega. Bilo je v času, ko so že besnele fronte in so se ljudje kar čez noč zavedeli, da ima gospod Dietrich, ki je že toliko časa živel med njimi, jim posojal denar na velike obresti in kupoval les za majhne denarje, da ima pravzaprav — nemško ime. To ga je v njihovih očeh čez noč spremenilo v nekaj drugega, kar so bili sicer vajeni gledati v njem. Vas je zaslutila nekaj, kar se je skrivalo za njegovim nemškim imenom, čeprav dotlej niti pomislil ni nihče, da je pravzaprav tujerodec, tale gospod Dietrich, da ni čisto njihov, čeprav govori njihovo govorico kot vsak drugi. On je vendar — Nmec... Morda se tega kljub vsemu ne bi zavedeli, če bi ne bil on sam tisti, ki jih je opominjal na to. Zdelo se jim je, da vedno bolj postaja del tistega, kar je tako grozeče lebdelo v zraku, kar so čutili vsi, čeprav je mnogim med njimi le redkokdaj prišel časnik v roke in so zaznavali dogodke v svetu le iz razdrobljenih, negotovih novic, ki so slučajno zašle v vas. Bili so pač le orači in pozimi drvarji, zato jim je bilo vse, kar se ni tikalo prav njihovih polj in host, daljno, nepomembno in tuje. Veliki svet tam zunaj je kaj rahlo odmeval v njih, čeprav je vas ležala ob široki državni cesti, po kateri so vozili avtomobili in vozovi; a tiisti ljudje v avtomobilih, ki so bili zanje vnanji svet, ali vsaj ljudje, ki so vedeli kaj več o tem, kar se je dogajalo v svetu, so bili samo popotniki, ki so minili vas, se včasih ustavili v gostilni ali celo prenočili, a vselej le spet odšli, ne da bi za njimi ostalo kaj, kar bi seglo globlje v tok življenja njihove vasi. Saj pa se je tako malokdaj kdo ustavil res prav zaradi koga izmed njih! S trgovci niso imeli opravka: ves njihov les

je že leta in leta odkupoval Dietrich. Drugega pa ni bilo na pretek, da bi prodajali; včasih je bilo celo treba dokupiti to in ono, kadar ni bila letina najboljša. Če ni bilo denarja — je posodil Dietrich... In kadar je prišel ta ali oni v tisto njegovo veliko knjigo, je bilo kot pribito, da se bo njegova hosta kaj hitro redčila. Bilo pa jih je tako malo, katerih imen bi ne bilo tam notri. Res, Jernej in še nekateri so se mu upirali. Tisto leto, ko se je tako nepričakovano vrnil iz mesta, pustil šolanje in se odločil, da ne bo pustil domačije tujim rokam, je marsikateri menil: ‚Mar bi bil ostal v šolah.‘ — Pa drugi: ‚Glejte študenta, kako se krivi, ko orje — za Dietricha!‘ Vse to je on vedel, kot je vedel, da bi kos kruha kje v mestni pisarni ne bil večji kot ta, ki si ga je odločil prigarati na očetni zemlji. Razen tega — časi so bili tako nemirni, nekaj se je obetal, morda celo vojna; ... Bolje je bilo živeti na svojem. A vse to je bilo na tistem kresovanju že za njim. Tudi Dietrichova ponudba, da bi kupil njegovo domačijo, češ, zanj vendar ni več kmečko življenje, on pa snuje nekaj, hm, nekaj takšnega kakor veliko žago, lesno industrijo in bi bila tista ravnina ob potoku kot nalašč za njegove namene... On bo seveda lahko ostal pri njem v službi, da, kajpak — v dobro plačani službi; samo če hoče... Vse to pa je bilo takrat že zdavnaj, zdavnaj mimo. Toda prihajalo je nekaj drugega, kar je čutil še določneje, mnogo določneje kakor drugi v vasi: Dietrich je bil vsak dan bolj le — Nemeč... Kadar je pil čez mero, je postalo to še očitnejše: grozil je in obetal, grajal ali hvalil, kakor mu je pač kdo bil pri srcu — a vse v imenu nekega nemštva, ki prihaja, že steguje kremplje v svet. Tudi tisto noč je iz njega govorilo vse bolj in bolj — vino in nemštvo. Smehljaje se je košato sprehajal med ljudmi, včasih h komu prisedel in plesal zdaj s to zdaj z ono. Tudi po Magdo je prišel, kot da se ni nikdar nič zgodilo... kot da ni bilo tistega srečanja pred leti v gozdu. In kar je bilo še huje — njemu se je zdelo, da govori njegov posmehljivi pogled: ‚Spominjaš se še, o, saj vem! Pa stori kaj, če si upaš!‘... Ne dovolil bi bil ženi, da pleše ž njim, a ker je vedel, da Dietrich išče prepir, ga sam ni hotel izzvati; zato je molčal.

Magda se je kmalu razburjena vrnila s plesišča.

‚Ta dedec... Oh, takšna priskuta!‘ je samo rekla in nagnila poln kozarec vina, kar sicer ni bila njena navada. Drugega ni hotela reči. Šele ko je on postal odločnejši, je povedala: ‚Najprej sem mislila, da je le tako pijan, da si upa... sploh omenjati tisto, saj veš, takrat, ko sva se midva spoznala...‘

‚Kaj je govoril o tistem?‘

‚Saj me je sram; zanj me je sram...‘

„Tak povej, no!“

„Če mi je kaj žal, da... da sem bila tistikrat tako otročja, tako trapasta, je rekel.“

„Tako je rekel?“

„Jernej, prosim te, pusti ga, saj vidiš, da je pijan!“

„Kaj je še rekel?“

„Oh, ne povem ti! Tako bled si. Storil boš kaj, jutri ti bo pa žal... Ne izplača se, verjemi!“

„Kaj ti je še rekel, Magda?“

„Jernej, ampak prosim te, da...“

„Le povej, nič se ne boj!“

„Pomisli, silil je vame, naj kdaj pridem k njemu...“

„Na dom?“

„Da, v vilo... Ker zdaj, ko sem poročena, je vendar vseeno... in da me bo peljal z avtom v mesto... Škoda da je zame, ker se bom zgarala zaradi... zaradi... Toda Jernej, kajne da ne boš ničesar storil?... Zaradi tvoje prismuknjenosti, je rekel, veš. In da si nikar ne domišljaj, da boste ti in tebi podobni njemu izpodnašali tla...“

Takrat je vstal in ga poiskal med ljudmi.

„Nekaj bi rad govoril z vami, gospod Dietrich.“

Prezirljivo ga je pogledal čez ramo:

„No, kar!“

„Ne tukaj. Med štirimi očmi.“

Vino ga je polnilo s pogumom. Pristal je:

„Prav, pa na samem,“ je rekel izzivalno.

Ko sta bila sama, ga je vprašal:

„Kaj ste hoteli od moje žene?“

Zarežal se mu je v obraz.

„Oho, a takšna je ta reč! Jaz sem pa mislil, da te je le srečala pamet in mi prodaš grunt, saj veš, da mi je zanj... No, koliko ga ceniš?“

„Vprašal sem, kam ste silili mojo ženo in nič drugega!“

„Koga pa misliš, da imaš pred seboj, a, ti črnošolski kmetavzar ti! Zaradi tvoje kmečke candre pa...“

Več ni utegnil reči in nekaj tednov po tistem ga ni bilo na spregled; ko pa je spet prišel med ljudi, je imel mnogo novih, bleščečih zob... Polna usta zlatih zob — — —

Nobenega dvoma ni več bilo: Magdo so zajeli na pristavi in Dietrich jo je vodil s seboj, da obračuna z njo kot nacist in hkrati poravna račune — z njim... ki mu le po čudni igri naključij ni padel

v pest že tam, kjer se zibljejo zledenela trupla na borovcih. Sicer najbrž on sam niti slutil ni, da bi utegnil srečati na pristavi tudi njega. To je vedela samo Magda. Od nje pa ni zvedel. Torej se niti ne zaveda njegove bližine... Najbrž ne. Tem bolje.

Kakor nema pretnja so se vlekle stopinje čez zasneženo polje. Njihova sled je postala njegova pot, s katere bi ne mogel več stopiti, pa naj bi se zgodilo karkoli. Privlačile so ga. Nekje na kraju misli je bilo spoznanje, da nima moči, da bi jim ne sledil, da mora, mora za njimi... Kakšna vražja noč! Kdaj je bo konec? Ali pa bo sploh še živ ob svitu? Bo. Vse v njem zatrjuje, da to ni njegova poslednja noč. Nemi glas v njem, ki ga v nevarnosti bodri ali opominja k opreznosti, je zanesljiv. In nocoj mu pravi, da ni še konec. Nocoj še ne. Kolikokrat se je že oglasil v njem! Vedno je ravnal prav, če ga je poslušal. To občutje je bilo kakor nagon, ki je dremal, dokler je živel skoraj topo, vsakdanje življenje; v teh mesecih pa so ga vzdramile nevarnosti. V divjadi prav gotovo še biva ta sila, je premišljeval včasih; sila, ki ni ne vonj ne sluh in ne vid; sila boja za obstanek je; saj, moč je, ne slutnja; slutnje so si izmislili bolniki, ta sila pa je odmev pravolje vsega živega: živeti.

Sklonil se je in se razgledal.

Blizu potoka je že bil. Stopinje so držale k bregu. Seveda: Dietrichova vila leži vendar ob potoku, ki teče prav skozi ograjeni vrt in... Tam bi se vendar z lahkoto splazil vanj, ne da bi moral plezati čez ograjo; v vrtnem zidu je obok, skozi katerega teče potok. Zmočil se bo sicer, pa kaj zato!

Toda čas je, da postane oprezen. Orožje je v redu? Je. Ko bi le sneg tako ne škripal. Mesečina pa je prav izdajalska, saj je svetlo kot podnevi. Bi ne bilo bolje, če bi legel in se plazil? No, nekaj časa še lahko hodi, dokler... A za vruga — to je vendar čudno!...

Prišel je do brvi — in stopinje so zavile k njej in čez njo. Razločno je videl, kako se na drugem bregu oddaljujejo od potoka.

Je bil vse do zdaj v zmoti? Je bila sled le naključje? Kdo ve, kdo sta bila človeka, ki sta jo izhodila, in kam sta šla!... On pa ne sme več izgubljeni časa. Vso noč že blodi in še ni ničesar dognal. Ali pa se ne ukvarja že nekaj ur z ugibanji kakor kakšen sleparski jasnovidec? V vas mora! Takoj, nemudoma. Poizvedeti mora vse tisto, česar uganiti vendar ne utegne. Tudi minute več ne sme zapraviti — — —

Ko se je dvizal čez ravnino proti vasi, je na levi iz noči vstala temna črta, ki se je z vsakim korakom večala. Zid Dietrichovega vrta je bil.

„Nocoj se srečava!“ je škrtnil. Zahlepel je po tem snidenju. Preblisnila ga je misel na gole, bele mrtvake v gozdu za pristavo, na režečega se nasilnika z zlatimi zobmi, ko strelja ranjence iz prav takšne nuje svoje mračne nravi, kot je samozadovoljno redčil prigoljufane hoste in se hahljal ob kletvi in solzah domačij, ki so mu padale v kremplje, da jih je spreminjal v denar.

Blizu ceste je že bil, ko je legel in se po trebuhu in komolcih plazil dalje.

Dospel je do prve hiše ob cesti.

Star plot se je nagnil pod težo snega. Sklonil se je v njegovo senco in čakal. Kazalca na uri sta se pomikala na enajsto. Straže se menjavajo prav gotovo ob polnih urah. In patrolje?

Ni čakal dolgo. Na cesti so zahrstali trdi koraki. Kmalu je zagledal tudi ljudi. Po cesti, naravnost proti njemu so šli... trije, štirje, pet.

Patrulja.

Ga morejo opaziti?

Razločno je videl obraze pod jeklom čelad. Eden je nosil očala; včasih so stekla medlo zablestela.

Potem je videl samo še široke škornje, ki so prihajali vse bliže.

Prišli so do plota.

Ves njegov pogled so napolnili samo veliki, veliki škornji. V prst ga je zazeblo. Bil je kazalec, ki je počival na petelinu brzostrelke. Neznanski mraz je čutil v tistem prstu; mraz in skoraj bolečino, ki ga je silila, da bi zakričal...

Ni minila že ura, kar so škornji pred njim? Menda koračijo na mestu in mendrajo sneg na cesti, kot da se igrajo čudno igro.

Čas se je ustavil.

Škornji pred njim se spreminjajo v nekaj ogromnega, čemur ne najde imena, čeprav je tu, prav pred njegovim obrazom in mu je treba samo stegniti roko in bi zgrabil. Toda roka postaja eno z ledenim jeklom njegovega orožja; v prst pa ga ne zebe več; zdaj ga žge, skeli.

Še vedno je tu to škripajoče, kar tepta zvoženi sneg na cesti tik pred njim. On sicer ve, da so to nemški škornji in vendar je to pravzaprav čisto nekaj drugega. Skoraj smešno je, če bi ne bilo tako grozljivo.

Končno — mimo so.

Oddaljuje se.

Sam je.

Večnost trenutka je minila.

Počakal je, da je šum korakov čisto zamrl; šele tedaj se je dvignil.

Cesta je bila prosta. Prevzela ga je sproščenost.

Plot, za katerim je ležal, je spadal h kovačiji; tamle je trgovina in takoj za njo je mizarjeva hiša. Ni je sicer videti od tód; a v senci zidov mu ne bo težko priti do nje. Morda pa je vse gledal prečrno. Njen oče mu pove; doma je, seveda; nič se ji ni zgodilo; zakaj le?

Trije, štirje skoki — in prižel se je k zidu.

Ga je opazil kdo?

Nihče.

Molk, molk.

Potem tesno ob zidu, tiho kakor senca.

Dotipal se je do opla, še enkrat pogledal navzgor in navzdol po cesti, se zadenski umaknil v temo in se zasukal proti hiši svojega tasta. Njegovo oko, prodirajoče v noč, pa ni našlo nizke, v zemljo vgreznjene hiše pijanega mizarja Frenka.. Nadstropna stavba je stala na njenem mestu. Del stene je izpolnjevalo veliko okno, segajoče od strehe pa skoraj do tal.

Bilo je dovolj svetlo, da je nad vrati razločil napis — »Maschinen-tischlerei«. Pod napisom pa je bilo ime njegovega tasta...

Nekaj grenkobnega se je nabralo v njem. Nič ni premišljeval, kdaj in kako se je nasmehnila sreča temu človeku, ki ga nikdar ni cenil. Vedel je, kdo more graditi v času, ko se svet ruši: v tej vasi le tisti, ki se je naslonil na Dietrichovo roko. Drug nihče. Zelo mu je moral biti pri srcu, da mu je pomagal tako visoko. Kaj pa če je delavnica Dietrichova in se za mizarjevim imenom skriva on sam? Toda čemu? In če je tako — s čim si je pijani Frenk zaslužil milost in zaupanje mogočnega Dietricha?

Nekaj zoprnega in malodušnega se ga je pollaščalo. Stvari, katerih se je prej kdaj komaj dotaknil z bežno mislijo, so zdaj dobivale drugačen obraz in se niso dale odgnati. Zdaj je vedel, da mu oče njegove žene ni bil nikdar to, kar bi mu moral biti. Bil mu je samo na pol izgubljen človek, katerega je bil pač navajen, kot so ga bili navajeni drugi na vasi, in o katerem ni razmišljal. A bil je oče plahega, lepega dekleta, ki je še o pravem času prišlo v njegove roke, da jo je minila plahost in da je njena lepota postala del doma, svetlega, a z znojem ustvarjenega doma, ki je bil samo njun. Zato je bil prizanesljiv do njega, čeprav je bil prav on tisti, ki je bil vzrok edine sence, ki je v vsem času segla v njun zakon, čeprav le za kratek čas — — —

„Magda,“ ji je rekel nekega večera, ko se je vrnil z vasi. „Poslušaj, ali bi ne hotela spregovoriti z očetom resno besedo? Veš, včasih kar ne pozna mere...“

„Je pač takšen,“ je vzdihnila. „Sicer so ga pa ljudje že navajeni — vsemu se roga, kadar ga spiže kozarec preveč: nebu in peklu.“

„Nisém mislil tega...“

Ni mu dala, da bi izrekel misel do konca. Zrla je nekam mimo njega in povedala:

„Brez vsake vere pa tudi on ni.“ Hotela se je nasmehniti, a misel ni dozorela na njenih ustnicah. „Včasih, kadar je bil močno pijan, se je majal po kuhinji in pridigal, da sta oblast in denar edini bog, katerega vsi molijo... Ali ni nekaj resnice v tem, Jernej?“

„Za naju ne, Magda. Za ljudi najine sorte — ne. Nama je usojeno, da bova živela od dela. A verjemi, da je to dobra vera.“ Tudi on se je skušal prisiliti k smehu.

„Oh, Jernej,“ je povzela skoraj obupano. „Delo, delo... Večno samo — delo! Tolikokrat sem že mislila — ali ne bi prodal tegale?...“

Zabolelo ga je. Za hip ni videl v njej Magde, žene, ki jo je ljubil, marveč samo hčer mizarja Frenka. Da bi prodala tole!... „Tole“ je pomenilo zemljo, domačijo, za katero se je boril z ujmami, s sušo in točo, garal, da jo je vsako uro sproti ugrabljal bankam, Dietrichu, davkarjem — vse samo zato, da bi ohranil dom njej in sebi.

Ni se zavedala, kako ga je zadela; sicer bi ne nadaljevala:

„Šla bi v mesto. Šolan si. Lahko bi postal še sodnik ali kaj takšnega, ali pa bi začel s kakšno trgovino, tako bolj na veliko... Jaz sem si zmeraj želela proč iz vasi, v mesto. Tam je čisto drugačno življenje, Jernej...“

Prvič se je zgodilo, da ni hotel poslušati svoje žene; zakaj tistikrat je iz nje govoril njen oče, pijani Frenk, ki je molil — oblast in denar. Tistikrat je zasovražil mizarja Frenka — ker je ljubil njegovo hčer in je ni hotel takšne, kakršno jo je videl tisti čas.

Moral je ven, proč od nje. A na pragu je končal, kar je začel:

„Menil sem le, da bi bilo prav, če bi posvarila svojega očeta... Ljudje govore že kar na glas, da je Dietrichov mešetar. Dietrichove kupčije pa poznaš. Umazane so, podle. Z nami vsemi bi rad barantal... ker ima denar,“ je še trdo pristavil, ponavljajoč mizarjev evangelij.

Drugi dan pa mu je bilo žal trdih besed. Rad jo je imel. Nikdar več ni dopustil, da bi senca njenega očeta stopila med njiju — — —

Pogled na tastovo hišo ga je opomnil na čas, ko je bil zdoma. Vrag vedi, kaj vse se je spremenilo v poldrugem letu. Kako da se je mogel vse doslej slepiti z varljivo mislijo, da prihaja res domov, med svojce. Medtem se je vendar spremenilo kdo ve koliko hiš... in ljudi. Utegne potrkati na sosedova vrata, pa mu bo odgovorila tuja govorica, ker se mu sosed ne bi mogel oglasiti daleč kje iz pregnanstva. Ali pa bi segel v roko, ki se je izneverila lastni grudi in bi se dvignila nanj, ker ji je ostal zvest. Kdo ve, kdo ve... Bolje da ne tiplje v temi, čeprav je

v njegovi vasi prav gotovo še mnogo rok, ki bi mu pošteno segle v desnico... a ne ve, kje naj jih išče in kod naj potrka, da ne bo nápak.

Njegova vas je prenehala biti — njegova vas. Postala je samo kraj, kakršnih je bilo na tisoče in tisoče v pregaženi, zmrcvarjeni Evropi, kraj z ljudmi, ki so z mislijo in dejanjem živeli za dan, ki mora priti za to grozotno nočjo, in hkrati kraj, v katerem so prav gotovo živeli tudi takšni, ki so se bali prihajajočega dne, ker so se iz šibkosti ali iz slepega pohlepa odločili služiti nasilju. Videti je, da je bil mizar Frenk med tistimi. Kdo še, tega ni mogel vedeti. Prav gotovo pa je bil še kdo. A kdorkoli — bil je njegov sovražnik.

Samo na ona vrata sme potrkat brez bojazni: na duri svojega doma. Tam bo zvedel resnico o svoji vasi — pa naj bo že kakršnakoli.

Spoznanje, da se svet deli na zatiralce, ki morajo ubijati, ker žive od soka tujih življenj, in na tiste, ki se upirajo smrti, to spoznanje je že dolgo bivalo v njem. Kako dolgo je že z ljudmi tako... in koliko časa bo še vladal svetu tak zakon? A nocoj se je zavedel še nečesa, še več: ta svaja med življenjem in smrtjo — je povsod; da, tudi v njegovi vasi; tli v slehernem samotnem naselju enako, kakor je živa v hrupu velemesta. Beg ni mogoč. Sleherni se mora odločiti in sleherni se odloči — tako ali tako. Tudi on se je odločil. Kdaj, tega ni mogoče reči do dneva in ure natanko, kot ne dozori žito v enem samem trenutku. Morda se je odločil laže in hitreje, ker je prišla vojna... čas, ko je postalo ubijanje krepost. A če že mora ubijati — potem bo ubijal, hladno in premišljeno, ubijal tiste, ki so krivi, da je moral spoznati grenčičasti občutek, da je gib njegovega prsta, en sam, lahkoten gib zrušil človeka, ki je zato nehal dihati, misliti, biti, še preden se je razkadil dim strela. In vendar bo ubijal. V imenu življenja in zavoljo njega. Kdo je kriv? On? Je zločin, za kar se je odločil in kar počenja? Morda. Saj ga je vendar vedno zmrazilo, kadar je storil... kadar je ubil človeka. V tistem hladu, ki ga je obšel, je bila vselej zavest, da je storil nekaj usodnega, neizpremenljivega. Da, prav v tem je bila vsa grozotnost smrti: bila je neizpremenljiva. Vse je bilo mogoče obrniti, popraviti, le življenja vrniti ni bilo mogoče. Dah smrti pa objame oba: mrtveca in njega, ki je ubijal... Toda ali en sam hip mislijo tako tudi tisti, ki so krivi tega? Ne, ne! Ali pa morda — vendarle?... Če, potem je njihova krivda še težja pred mrtvimi in pred preživelimi, ki se prej ali slej zavedo — 'glej, tele moje roke so še krvave, morile so!' — in se zrušijo v sebi ali pa... zahlepe še in še po smrtnih stokih, da bi prekričali glas krvi.

Bo tudi njemu kdaj tako, ... potem, ko vse to mine, ko se potuhnejo sile, ki zdaj poganjajo kolesje vojne morije? Ko bo spet oral zemljo,

ki ga hrani; ko jo bo spet rahljal, da priključe plod iz nje. Že, že — rahljal... A zdaj jo — brani! To je vsa resnica, ves greh in vse odrešenje njegovih dejanj. Zlo in zločin bi vzkalila v njem šele, če bi njegovo bit prevzela sla po ubijanju — zaradi ubijanja. Tega pa se bo branil, tega ne bo pustil zaživeti v sebi, ker sicer bi postal sam del zla, ki ga zdaj zatira. Ne, nič takšnega še ni v njem. Pa se ne utegne zgoditi, da se oglasi neke noči?... da odkrije tudi v sebi del tistega, čemur je napovedal boj, ko je stopil na to težko pot? Ne, zdaj je še čist. Zdaj je orožje v njegovi pesti res samo kazen, obramba, zakaj sleherni v tej vasi in kjerkoli v svetu, ki ga prav tako kakor njega zmrazi, ko ubija, čeprav le za to, da bi sam ne bil ubit, priganja: 'Pojdi in stori! Še pred svitom iztisni iz Dietricha njegove nakane — in njegovo strupeno življenje.'

Nič ga ne sme odvrniti od te dolžnosti, ki mu jo nalaga to spoznanje... in usoda bataljona... in bele oči onih tam gori, ki goli, v smrti podlo onečlašeni, ledene na borovcih. Sleherna misel in vsako čustvo, ki bi bilo samo njegovo in le zaradi njega, se mora umakniti misli na ono večje, katerega del je postal, ker ni hotel biti ne žrtev ne krvnik.

Oprezno in z zadržanim dihom se je tihotapil od hiše do hiše. Tesno k zidovom stisnjenega, ga niso mogli opaziti. Svetle mesečinaste presledke med poslopji, kjer ga ni varovala senca sten, pa je prešel v skoku, počakal kratek čas in spet tihotil dalje.

Ob cesti ni mogel več; če je hotel do doma, ki je ležal streljaj iz vasi, je moral spet ven na polje — — —

Le še malo — in zagledal bo hišo, majhno, krog in krog obdano z jablanami, ki zdaj gole in brez soka dremljejo pod snegom, majhno, a prav gotovo še v snegu belo hišo, ki je njegov dom. Leto in pol ni moglo načeti beline zidov in zelenila oknic njegovega doma, ki ga je uredil kot toplo gnezdo zanj in zanjo... in za one, ki si jih je želel.

Pod snegom je slutil grude prsti svojega polja. Bogve — je Magda utegnila posejati ozimino? Najbrž. Starega Mihe niso jemali k vojakom. Zdaj ko je sama, šele vidi, kakšno pomoč ima v tem starem hlapcu, ki je njega videl še v plenica. Miha je prav gotovo napel svoje moči, da jima ravno stradati ni bilo treba; tudi brez njega se prebijata, čeprav vsega nista mogla opraviti; morda pa jima je kdo pomagal. Saj res, za Miha bo treba nekaj poskrbeti! Vso moč je pustil na teh poljih. Starec je postal. Kako da to vidi šele zdaj... ko mora misliti tudi na to, da bi se ne utegnil več vrniti?... Nekaj napisanega mu je treba dati v roke, da ima dom pri njem tudi še potem, ko bo njegova roka že

prešibka? In — ona? Res, otroka mu mora dati. To ji mora povedati. Takoj ko bo konec vsega tega. Do zdaj je bilo res toliko reči ... vendar bi ga vkljub vsemu že lahko imela ... Kljub vsemu. Sicer pa sta še mlada. Nič ni zamujenega.

Pozabil je na noč in na mraz in na vse, kar ga je obdajalo, in za kratek čas zaživel le za podobo, ki se mu je silila:

Konja napreza. Na vozu pa sedi majhen kričač in skuša mahitati z bičem. Krepak je in zdrav in ves njegov. Magda se jima smehlja s praga. Njene prsi so polne; že drugo življenje utriplje v njej. Miha, že ves upognjen in siv, si daje opravka okrog voza in nekaj momlja. Pa ni jeza, kar mu giblje brezzoba usta. Razume njegove momljajoče besede: 'Tak je, kot si bil ti, Jernej; da, da! Prav takšen!' Potem se pelje skozi vas. Vse sončno in zeleno je in vse naokrog mir — mir — mir — Jata vran se kričavo spreletava nad zrelim žitom.

Slika se je utrnila. Sonce in zlato zorečega polja sta ugasnila v njegovem pogledu, ko se je zastrmel v sneg, v katerem so se kakor nema grožnja spet zarisale — stopinje ...

Je hodil v krogu? Ne, saj tamle, že čisto blizu je vendar njegova hiša; sence zasneženih jablan že segajo v nočno nebo. In vendar so stopinje prav takšne. Tiste so, ki jih je pustil ob potoku, da so se izgubile v polje. Zdaj so spet tu. Velike, moške stopinje in ob njih majhne, oboje nič manj razločne kot tam, kjer so se odcepile od gazi nemške kolone, in nič manj preteče kot takrat, ko so se vlekile proti Dietrichovi vili, saj zdaj vodijo — k njegovi domačiji ...

Ne bo vsak čas zaplamtelo v noč in se bo dvignil iz slemena njegovega doma ogenj in krik žene, nad katero morilec znaša bes mržnje do njega, njenega moža? ...

Slišal je topot svojih korakov po zmrzlem, hrstajočem snegu.

Zasopel se je ustavil ob ograji in se naslonil. Z vsem bitjem je poslušal. A razen utripa njegovega srca ni bilo ničesar, kar bi se zganilo v noči.

Treba se mu je bilo pognati le še enkrat, zajeti sapo in preteči sadovnjak, pa bi stal pred svojo hišo in vedel, naposled, po vsej večnosti te noči, jasno in brez nerešenih ugank, vedel, kaj nameravajo storiti z njegovo ženo in z njegovim domom ali ... kaj so že storili —

„Ne, tako ne, za vruga! Ravnaš, kot da si prišel poravnati svoje osebne račune. Tvoja naloga je vendar drugačna. Zberi se! Premisli! Če so tiste stopinje res Dietrichove — kakšna priložnost! Brez težav boš zvedel, kar moraš nocoj zvedeti. Hkrati boš poračunal tudi tisto ... no, tisto svojo osebno stvar. Vendar, to je le dobro naključje; a ne najvažnejše. Ko opraviš ž njim, mora Magda s teboj. Tu je seveda ne

moreš pustiti. Zaprli bi jo in ubili, ker ž njim boš opravil, kajpak! — Vendar šele — ko ti pove, kar moraš zvedeti.

Stopinje v snegu in bližina hiše, kamor so vodile, so hipoma postale samo cilj, ki mu ga je bilo doseči to noč. Vihar v njem se je umaknil miru, ledenemu, razglabljučemu, močnemu miru.

V tem mirovanju je utonil nekdanji študent, ki ni mogel v sebi zatrei klica zemlje in se je v slutnji viharja vrnil k oralu in sevnici, kakor plaha divjad išče zatočišče v brlogu, kjer se je skotila, meneč, da je tam varna pred lovci. V nobeni njegovi misli ni bilo več kmeta, ki hoče sanjati trde in samosvoje sanje o nezoranih ledinah, čustva niso več drgetala ob nežni senci spomina na ženo in otroke, ki jih je želel iz nje... Vse, vse je pogoltnilo tisto mirovanje. Ostala je samo še volja, ki je brzdala in imela v oblasti vsak utrip žil in živcev, sleherni gib udov in telesa.

Ob ograji je stal le še bataljonski obveščevalec, pripravljen, da stori še poslednje korake poti, ki jo je pregazil, da izpolni svojo nalogo.

Dietrich je prav gotovo v hiši. Uiti mu ne more. Bolje pa je, da zve, kaj išče tod, po kaj je prišel. Zato mora najprej do hleva. Miha spi v hlevu. Vsa leta ga niso mogli odvaditi tega, malo verjetno je, da bi se zdaj odvadil sam. Ljubi živino in ni se hotel ločiti od nje, čeprav ga je v obnovljeni hiši čakala prijazna kamra, kdaj ga prisili starost, da se preseli vanjo. Po tem, kar bo zvedel od njega, se bo ravnal. Zato se prej ne sme izdati. K sreči je hlev prav na kraju sadovnjaka, daleč od hiše, kar sicer ni v navadi. A zdaj je to dobro.

Z nobenim šumom se ni izdal vse do hleva; tam pa mu je nenadoma renčoč glas zaprl pot in že je planila temna gmota proti njemu. Pozabil je na psa; zdaj zdaj utegne zalajati.

Tlesknil je z jezikom in rekel pridušeno:

»Mrcina... mrcina nemarna!«

To je bil glas in besede, ki jih je stari čuvaj slišal le od njega. Bile so besede pohvale, vračilo za njegovo dobrikanje.

„Jaz sem, Neri, jaz... O, mrcina, ti nemarna mrcina... Molči vendar!“

Velika gmota pred njim je obmirovala kakor v velikem začudenju. Renčanja ni bilo več čuti. A kaj naj stori, če pes vseeno zalaja in plane nanj?...

Roka mu je segala v žep. Že so prsti odpirali nož... ko je začutil ob nogi dotik nečesa mehkega. Bil je smrček. Pes je vohljaj, nezaupno in zbegano, dokler ni planil vanj... Nož se je zabliskal... Tedaj pa je začutil topel pasji jezik na svojem lieu in koj nato radostno eviljenje in spet mokrota jezika na vratu, po rokah...

Spoznala ga je, žival.

»Neri! Miruj, miruj... kost dobiš... Tak, lezi vendar, mrcina, da, da, saj si moja mrcina, grda, nemarna mrcina... Samo miruj! Tiho bodi!«

Velika, še pravkar na skok pripravljena beštija je nemirno ležala pred njegovimi nogami, vsa drgetajoča, ko je čula znane, dobre besede.

»Mrcina, grda mrcina...«

Tiho je cvilil pes in mu lizal škorenj.

»Saj si priden, priden... A zdaj — ubogaj! V kočo, Neri, v kočo!«
Pes je nerad ubogal; upiral pa se gospodarjevemu ukazu ni; le tiho, skoraj proseče je cvilil še v uti.

»Tam ostani, Neri!« — — —

Dotipal se je do hlevskih vrat in jih previdno odpahnil. Od diha živine in od gnoja topel zrak mu je udaril v lice. Za hip se je vznemiril ob tem vonju, ki je bil del njegove domačije. Potem je tiho poklical:

»Miha!... Kje pa ste, Miha?«

Nič. Le eno živinčet je zarožljalo z verigo.

Dotipal se je v kot, kjer je bil Mihov pograd.

Ležišče je bilo prazno. Tudi odej ni bilo na njem. Čudno, res, zelo čudno... Ah, ne! Kako da ni že prej pomislil na to: njo bi bilo vendar strah samo v hiši. Miha se je preselil v kamro.

Hlevskih vrat ni zaprl za seboj; utegnila bi zaškripati v tečajih.

S pogledom, uprtim v hišo, je šel skozi sadovnjak. Od debla do debla, od sence do sence...

Čim bliže je bil hiši, tem glasnejši je postajal v njem nekdanji Jernej, ki ga je še malo prej odgnal in utopil v ostrini misli, ki so hotele biti jasne in enovite, vse uperjene le v cilj. Šibak in tolažbe žejen je bil pregnani drugi Jernejev jaz, ko se je vrnil tako nepotreben, nadležen in vendar vabljev, da se ni dal odgnati; zaželel si je, da bi bilo vse zmota, kar je imel do zdaj za resnico, in da bi našel njega šele v vili, čeprav bi moral zaradi tega tvegati stokrat več, in njo — doma;... zmedena in srečna hkrati bi bila, ko bi tako nenadejano stopil pred njo...

Njena podoba je zaplala v njegovi krvi kot drgetajoč, sladko vznemirljiv val.

Prav gotovo bi jo našel v veliki sobi. Sedela bi na klopi ob peči... Ne. Pozno je že. Zdaj bi že spala. Zima je. V takšnem času sta spala v veliki sobi. Široko posteljo sta postavila v kot. Bilo je tako prijetno in ponoči tako drhtavo vznemirljivo... kadar je ona že legla in jo je obsevala le mala luč ob postelji. Rekla mu je vselej, če se je prepočasi sezuval: ‚Pridi že...‘ Pa je včasih kar na pol opravljen sedel k njej

na postelj in jo gledal, zrl v njen polni, a nežni obraz z dvema velikima lokoma gostih, rjavih obrvi in pod njimi dvojico temnih, lahno dre-mavih oči. Takrat je vselej poiskala njegovo roko in jo potegnila k sebi, da so mu prsti zadeli ob oblino njenih prsi... Veke, njene lepe, težke veke so se zaprle z vabečo sramežljivostjo, polne ustnice so zašepetale: „Daj... luč ugasni, vendar!“ — —

Že se je prestopil k vratom, kot da je prešla nevarnost. Vse okrog njega — drevje, hiša in celo zrak, vse ga je navdajalo z domačnostjo, ki je odganjala misel na pogubo daleč proč.

Šel bi bil k vratom in potrkal, da ni zagledal medle svetlobe, ki je silila izza priprtih oknic.

Roka se je ustavila v gibu in ni pritisnila na kljuko.

Niti enkrat ni hrstnil njegov korak vse do okna in nič ni zmotilo tihote, ko so njegovi prsti počasi, počasi odpirali leseno oknico...

Zastrmel se je v izbo, ki jo je malo prej spomin oživiljal v njem.

Medla, mlačna svetloba je polnila prostor; bila je kakor les mize in rezljanih stolov in vsega, kar je bilo v sobi, bila je domača in spo-kojna, kakor topla postelj, kjer je ležala — ona...

Še ne spi?

A videti je mirna.

Toda s kom govori?

Giblje z ustnicami. Nasmehnila se je.

Iz kota, ki je bil dotlej skrit njegovemu pogledu, je prihajal človek. Visok, plečat moški v zeleni uniformi. Ni mu videl v lice in ni utegnil razmišljati o njem, ker je gledal, kako seda k njej na posteljo... Obraz je še vedno skrival, ker je zrl v njo, ki se je zganila, da ji je srajca zdrsnila s polne, bele rame.

Jernej je čutil, kako mu poljejo nosnice v naraščajočem dihu, in kakor nekaj tujega, daljnega, je slišal šum svoje sape, divje, vroče sape, ki ni mogla iz pljuč skozi stisnjene ustnice.

Vzdrhtel je ob misli, da se bodo njene veke, lepe, težke veke zaprle.

In že je žametna senca zakrila njen pogled; nekaj vabeči sramež-ljivosti podobnega je leglo na njen obraz.

Zganila je z ustnicami.

Vedel je, kaj je zašepetala: „... luč ugasni, vendar!“

Da, tako je rekla, tiho, čisto tiho. Zakaj moški ob njej se je nagnil nad njo in stegnil roko k luči, da jo utrne... Tedaj je videl tudi njegov obraz.

Bil je — Dietrich — —

„Zdaj ga imaš v pesti. Stori, kaj čakaš! On ve, on ve, on ve!... Sam je zasnoval načrt. Pove ti ga. Samo hitro in previdno ravnaj!“ je snovalo

v njem. Pa le za drobec časa. In že je misel utonila v kriku, ki ga je vsega napolnil z vrtinčasto zmedo spominov, spoznanj in škrlatno migetajočih podob. — — —

„Oblast in denar — vsi molijo tega boga! Oblast, oblast...“ se je zakrohotal pijani mizar Frenk.

„Ali ne bi prodal tole?... Saj tu je samo delo, večno samo — delo!“ ...

Voščeno beli in z očmi kakor iz stekla vise tam na borovcih...

In vročica v ranjenčevih očeh:

„Ti si nas poslal tja!... Prav tam so nas čakali... Ra-zu-meš?“

„Če bi videla, Maruša, da ni varno, pa ji povej... Povej ji, kaj sem ji pisal. Saj veš — dolgo je nisem videl...“

... luč ugasni, vendar! — — —

Dietrichova roka ni še dosegla luči, ko je zažvenketalo razbito okno.

Jekleno ustje je zarezalo v sobo.

Magda se dviga in se grabi za prsi. Zenice ji širi groza, da ji stekleni pogled.

Dietrich stoji razkoračen in sega h grlu, kot da ga duši.

Potem vse izginja, se ruši in utaplja v drdrajočem rezgetu njegovega orožja. In ko ona omahne na blazino in se on zavrti na petah, v padcu trešči z glavo ob posteljni rob in obleži... za hip izginjajo tudi njemu tla pod nogami in ve le še to, da njegov prst še in še stiska petelina.

A tako je ž njim le za hip.

Že se je vrnilo, kar mu vелеva mirno in priganjajoče hkrati:

„Vsak čas utegnejo priti. Zdaj je, kar je. Toda pohiti! Morda ima Dietrich kaj pri sebi! V žepih... v torbi. Poišči! Hiti!“

Hišne dveri niso bile zaklenjene.

Stekel je skozi vežo in planil v sobo.

Luč ob postelji je še svetila.

Prostor, ki so ga še pravkar polnili oglušujoči streli, je bil zdaj nabit z utripajočo tihoto, z gostim, težkim molkom in z vonjem po smodniku. Samo ura je tiktakala na steni; njen zvok je bil v čudni, neprijetni neskladnosti z molkom, v katerega se je vgrezal vsiljivi tik-tak.

Šibka svetloba male luči ob postelji je segala do trupla na tleh, svetila do škornjev in še dalje do pasa in života, kjer se je izgubljala v polmraku, ki je obkrožal Dietrichov obraz...

Človek, ki se je toliko časa pletel v njegovo življenje po vekoviti nuji nasprotnih hotenj zatiralca in upornika, je negibno ležal pred njim na tleh v gosti, lepljivi mlaki krvi... In kakor se mu je zdel ta obraz vedno okruten in surov, čeprav z gosposko rezanimi črtami v licu, tako so bile v smrti vse poteze bedne in brezizrazne. Nemoč, ki jo rodi strah, velik in breždanji strah, je spačila usta in pregnala porog z njih, skalila oči, kot da ni bilo nikdar v njih ne zlobe in ne pohlepa in ne strasti in sploh življenja ne. Mrtev, voden pogled, ki je boljščal v somrak, je bil samo priča poslednjega čustva tega bitja — priča velike groze.

Jernej pa je nenadoma občutil v sebi nadležno praznino, ki ni bila podobna ne boli in ne zadoščenju, bila oboje hkrati in vendar čisto drugačna, zakaj ne misli in ne čustva ni bilo v njej. Bolela je z dotlej neznano bolečino. Bila je kakor pretnja, ki se ji človek vda brez volje, da bi želel karkoli spremeniti. Edino kar je segalo v njo, je bilo neprestano in uporno tiktakanje ure.

Tik-tak. Tik-tak.

In nenadoma ga je ta drobni, enakomerni glas razdražil kakor jedka bolečina. Nekaj bi zdvijalo, pobesnelo v njem, če bi še moral poslušati ta večni glasek.

Razdražen je stopil v steni in segel k uri. Prsti mu niso trepetali, pa vendar ni mogel z njimi ničesar storiti, da bi ustavil trmasti mehanizem.

Tik-tak.

Tik-tak.

Tik-tak...

Zgrabil je uro z obema rokama, jo snel, da so zahreščali žebliji v zidu in jo z vso močjo treščil ob tla.

Pojoče in cingljaje so se razletela kolesca po tleh. Ob teh glasovih si je nekoliko oddahnil. Nekaj kakor otroški sproščenosti podobnega ga je obšlo, ko je videl, kako se trkljajo kolesca. Eno je hitelo mimo Dietrichove glave, potem še dalje, k postelji, kjer je bilo konec sile, ki ga je gnala, in se je ustavilo. Tam, kjer se je ustavilo, je s postelje visela roka. Bela, prosojna in nežna roka.

Siloma je odtrgal pogled in se prisilil k eni sami volji: 'Hiteti mora. Morda ima Dietrich le kaj pri sebi, kar mu utegne koristiti. Ne, tiste roke pa ne bo pogledal več. Ne sme. Ker roka, ki visi s postelje, je njena. Videl je, kako je omahnila na blazino... on pa je še potem streljal tja, da, še, še je streljal. In prav tja.'

Nič določnega ni bilo v njem, zakaj naj bi ne pogledal mrtve še nje, ki mu je živa kopala grob, njemu in njegovim namenila pogin, ker

je tako hotel on, Dietrich, ali pa morda samo njena nprav, plod strupenega semena mizarja Frenka. Res, saj to ni njegova žena, ki voščeni tamle na postelji. To je mrzla tujka, ki je nekaj časa nosila podobo plahe, tople in hvaležne Magde. A vendar — nekaj mu brani, da bi jo pogledal. Zaradi njega samega. Zaradi miru, ki se že spet preliva vanj iz časa in prostora in mu velewa: ‚Hiti, hiti!‘

Bilo mu je, kakor da še vedno zvone kolesca in vzmeti razbite ure, ko se je prestopil do mize... Tam je ležal pas in na njem revolver v črnem usnjatem toku. Opasal se je ž njim. Na stolu je bila torba. Vojaška torba, kakršno so nosili nemški oficirji. Nikdar ni našel v njih česa drugega kakor zemljevide, beležnice in kvečjemu po nekaj svinčnikov, vselej skrbno ošiljenih. Toda prav to je morda tisto, kar išče. Jermen torbe si je naglo vrgel pošev preko rame.

Vrnil se je k truplu, tako, da mu pogled ni segel na posteljo, kjer je ležala ona, za katero je mislil nekoč, da mu je bila res žena...

Sklonil se je k Dietrichu, mu odpel bluzo in segel v prsni žep. Ničesar ni našel; samo pogled je spet obstal na beli roki, viseči čez posteljni rob. Lepa je bila ta roka. Včasih mu je prav tam, prav v tekle postelji segala v lase, mu jih gladila in si jih ovijala okrog prstov...

Hotel je vstati ali vsaj trzniti z glavo, da bi več ne videl mrtve roke, pa ni mogel obuditi moči, ki bi ga zganila. Moral je strmeti v bele, lahko skrčene prste; zlat, širok poročni prstan je strupeno bleščavo seval med njimi v soju zastrte luči.

‚Saj nje pravzaprav nisem hotel ubiti...‘ se je oglasilo nekje prav daleč, a vendar v njem.

V hrbtu ga je zbolelo od napora, da bi se dvignil in ne strmел več v njeno roko, da bi odšel ven, v noč, daleč, daleč...

A ni vstal. Le prejšnje ga je spreletelo še močnejše:

‚Morda... nje... res nisem hotel... ubiti...‘

Prstan.

Nekoč ga je nosila njegova mati, ki je umrla prezgodaj, da bi se spominjal njenega obraza.

In ko je naposled le našel moč, da se je premaknil, je preletel njegov pogled z mrtve roke na njegovo... Tudi na njegovem prstu se je svetlikal obroček. Tega mu je dala ona. Njeno ime je bilo vrezano na notranji strani in dan, od katerega ga ni več snel... Da, samo enkrat. Takrat ko ga je dal Maruši: ‚Ko ga pokažeš moji ženi, bo vedela, da te jaz pošiljam...‘

Sila, ki ga je hromila, mu je spet usmerila pogled na njeno roko. Zazdelo se mu je, da njen prstan temni... se spreminja v noč... v

kateri je videti le bela, mrtva trupla, ki drhte nekje med temo nočnega neba in črnino tal... Saj, na borovcih vise.

Upiral se je, da bi dvignil pogled višje, v njen obraz — a vendar ga je videl... Njene ustne so rahlo priprte in šepetajo: ...luč ugasni, vendar! Toda to ne velja njemu, temu na tleh, ki mu z grozo v očeh šepčejo.

Videl je tako, kakor bi gledal v težkem snu, kako se je njegova roka zganila in se bližala njenim prstom, dokler se jih ni dotaknila. Bili so mrzli, mrzli, njeni prsti; njegovi pa so rahlo drgetali, ko so prijeli prstan, ga trdno zgrabili in sneli z mrtve roke.

Vstal je, spravil prstan v žep in globoko zajel sapo. Potem se je obrnil na petah, da se je skoraj opotekel, in šel iz hiše.

Pot skozi sadovnjak, ki mu je bila prej nekdam le neopazljiva razdalja med hišo in hlevom, se mu je zazdela neznansko dolga. Skoraj tekkel je vse do pasje ute, kjer mu je pot spet zastavil čuvaj, kot ob prihodu. Ob prihodu... Ali je mogoče, da je tega komaj deset, petnajst minut? Njemu pa je, kot da je minilo celo življenje medtem.

Pes se mu je burno dobrikal in cvilil. On ga je samo v naglici potrepljal po glavi in se skokoma pognal v noč. Belino polja, ki ga loči od gozda, strmine, je moral miniti hitro, hitro.

Slišal je, kako pes zavija, žalostno in turobno in skoraj uporno. Potem je nenadoma lajež utihnil.

Kako prostrano je to polje! Nikdar prej se mu ni zdelo tako: gozdovi, kot da so bili kar za domačijo, a zdaj ne more in ne more do njih...

Za njim je vstal šum; kakor mesečina vetrnega piša in cepèta bosih nog je bilo.

Obrnil se je in se vrgel v sneg. Roka mu je z vajenim gibom segla k zaklopki brzostrelke.

Zagledal je nekaj temnega, ki se mu je naglo bližalo... In že je bil ob njem veliki, kocasti Neri. Dobrikanje in prošnja sta bila v njegovem tihem cviljenju.

»Mrcina! Odrtrgal si se, a? Saj vendar ne moreš z menoj, nemarnež!« Trdo ga je zgrabil za kožuh na vratu in ga karajoče stresel. Pes pa se je samo stisnil k njegovi nogi, da je Jerneja prevzelo nekaj toplega in nežnega ob tem dotiku. Odpel mu je ovratnik, na katerem je bil še vedno kos odtrgane verige. »Pa pojdi z menoj, mrcina, če že siliš.«

Tekel je, a vendar se mu je zdelo, da gozdovi še niti za ped niso bliže.

Čutil je bližino psa, ki mu je tekel tik za petami, in se zdrznil, ko te bližine ni bilo več v njegovem občutju. Ozrl se je in videl, da je pes zaostal in sedel v snég. Tedaj pa se mu je stožilo po tej družčini, čeprav je bila samo živalska. Pritajeno ga je poklical:

»Neri, pojdi, pojdi, no!«

Pes je zacvilil, dvignil smrček proti nočnemu nebu in zateglo, turobno zatulil, kot bi ga vabil nazaj. Pa se je le spet odločil in stekel. Že po nekaj korakih pa je zaostal, proseče zacvilil in še zategleje zatulil...

Ni ga več klical, ker ni smel izgubljati časa. Videl je le še, kako se pes počasi in s povešeno glavo vrača proti domu.

Prispel je že do prvih dreves, ko je nekje daleč v smeri, od koder je bil prišel, odjeknil strel. Zdelo se mu je, da je ob strelo zaslišal tudi bolesten krik zadete živali. Mu že slede in so naleteli na njegovega čuvaja, ki se je v izbiri med domačijo in njim, gospodarjem, odločil, da se vrne tja, kjer se je skotil?... Najbrž; zakaj strel se ni ponovil.

Bil je v gozdu. Tam ni bilo več nevarnosti. Vsaj do svita ne.

Vozel, katerega se je namenil razvozlati, je bil razrahljan, razvozlat ga ni. Preiskati mora torbo, toda kaj ko je pretemno. Toda svetlika se med drevjem, čeprav je še noč. Se bliža kraju gozda? Menda. V zavetju pristavske hiše bo preiskal Dietrichovo torbo. Morda res kaj najde v njej. Morda. Tvegat bo pač, čeprav bi to lahko opravil potem, ko dospe v bataljon — — —

Samota zapuščene hiše ga ni več vznemirjala; bila mu je skoraj prijetna.

Zaprl je škripajoča, vegasta vrata za seboj, snel torbo z rame in poiskal vžigalice.

Ob ognju trepetajočega plamenčka je jel brskati po torbi. Zavoj revolverskih nabojev je bil v njej in zganjen papir; drugega nič. Vžigalica je dogorela.

Ob soju druge je razgrnil papir. Bil je zemljevid krajev, kjer so bili. Po robu ves popisano z drobno, skoraj žensko pisavo. Poznal je roko, ki je pisala te opombe. Dietrichova je bila.

Zemljevid je bil poln rdeče in modro označenih mest. Ob znamenjih številke, ki so menda... da, brez dvoma — pomenile datume. Še zadnji gibi — vozal bo razvozlan. Njegova pot ni bila zaman.

Spet je zagorela vžigalica.

Glej, tu so bili predvčerajšnjim. In rdeče označeno mesto — pristava. Potem, potem... iskal je datum dneva, ki je že z bledim svitom

vstajal izza gričevja in zmagoval v boju za premoč z nočjo. Evo: tu je! Kakor je domneval: zaseda ob potoku, kjer se prebija skozi tesen.

Kako skrben je bil Dietrich. Načrt je menda komu namenil in ni bil le za njegovo rabo. On ga je nosil v glavi, v bolnih, zločinskih možganih, katerih snovanje so pretrgali in za vedno ustavili njegovi strelji. Kolikšna skrbnost: opomba na robu in točen naris tesni ob njej. Seveda — na začetku in na kraju tesni, tik pred svobodno potjo v planine... Prav kakor je domneval! Pa še ena opomba... Ahà! Označena je pot, kod naj se kolona približa tesni, da ne bo opaziti njene sledi. S pristave nazaj v gozd in v velikem loku na mesto. Tako daleč bataljon res ne bi pošiljal patrolj. Kar dobro zasnovano, res.

Našel je, kar je šel iskat v dolino. Le še pot do bataljona in potem tisto... kar ga je pravkar prešinilo... toda razmisliti mora še o tem — in zavrl bo kolesje, ki je že pretilo, da jih zmelje. Zavrl ali pa pognal v drugo smer.

Spravil je že zemljevid in naboje nazaj v torbo, ko ga je zmotil šum zunaj hiše. Veter?... divjad?...

Skozi režo v vratih je pogledal na plano. Videl je, kako se hiši bliža dolga vrsta, in koj nato zagledal jeklene šleme. Hiši so se bližali Nemci.

Umakniti se ni več utegnil. Če ga najdejo, je izgubljen tako ali tako. Toda če ostane v hiši, se bo mogel dalj upirati, ker ga bodo varovali zidovi.

Prvi so bili že prav blizu.

Ustavili so se. Nekdo je izrekel poglasno povelje.

Jernej je preudarjal, kot da razmišlja o usodi nekega tujega človeka, katerega komaj komaj pozna in se ga njegova usoda tiče le po neki naloženi dolžnosti in nič več:

Počakal jih bo v hiši. Skrije se. Vso možnost ima, da strelja prvi, če ga najdejo. Municije mu bo sicer kmalu zmanjkalo, ima pa še Dietrichovo pištolo. Pa dve bombi. Zadnja bo zanj. In seveda za tiste, ki bodo v njegovi bližini.

Toda to ni bil več mir, ki je pomenil moč. Bila je neka topa brezbriznost do vsega, karkoli se utegne zgoditi. Misli so delovale iz navade, iz nekakšne vztrajnosti in samogibne dejavnosti.

Tipaje ob steni veže je došel do podbojev brez vrat. Noga je našla stopnico; nato še drugo. Spomin je ukazoval: v shrambi si; na levo, v kotu, je stara kad in kup šare; tam se je mogoče skriti.

Noge so ubogale. Roke so same odpele bombe s pasa, preizkusile Dietrichov revolver in zaklopko brzostrelke.

Brez razburjenja je čakal. Bil pa ni mir, kar ga je navdajalo. Bila je praznina, vse obsegajoča praznina, ki je polnila vso njegovo bit od ure, ko se je urino kolesje zakotalilo k postelji, s katere je visela njena mrtva roka.

Trd korak je zazvenel v veži. Za njim še drugi, tretji. Odtopotali so v izbo, se tam kratek čas zadržali in se vrnil v vežo.

Zdaj bodo pregledali še shrambo...

Njegova roka je trdneje stisnila orožje, prst je legel na petelina, v glavi pa se je oglasila misel, majhna, drobna, a edina: ‚Menda so res Nerija ustrelili na polju. Le zakaj se je vrnil? Dober pes je bil; izvrsten čuvaj. In glej — po poldrugem letu me je še spoznal. Pa pravijo, da žival nima...‘

Okovan škorenj je stopil na stopnico, ki je držala v njegovo skri-vališče. Ozek, slepeč pramen električne svetilke je iskal po stenah.

‚Zdaj bodo prišli sem. Bogve kako bo tistemu, ki ga prvi zagleda? Da, pustil bo, da ga vidi, potem bo šele streljal...‘

Škornji so stopili na drugo stopnico, ko se je od zunaj oglasil mlad, svež glas:

»Alles in Ordnung?«

Škornji so obstali.

»Jawohl, Herr Leutnant!« je rekel tisti, ki je stal na pragu shrambe. V veži je zapel čvrst korak.

Škornji s praga so se umaknili in šli prihajajočemu naproti. Z njimi je izginil soj električne svetilke, še preden se je dotipal do kota, kjer je bil skrit Jernej.

Slišal je, kako je oni, ki je govoril s čvrstim, mladim glasom, rekel temu, ki je bil namenjen v shrambo, pa se je vrnil v vežo:

»Nur etwas ist mir nicht klar...«

In že so odšli iz hiše.

Bil je spet sam in vedel je, kam gredo: proti tesni, skozi katero si potok utira pot v dolino.

Počakal je, da je šum kolone zamrl, in se odpravil na pot tudi sam.

Kmalu je bila pristava daleč za njim; mineval je že sotesko, in ko se je jelo svitati, je bil na poti proti gozdu, kjer je čakal bataljon.

Zdaniilo se je že, ko je naletel na svojo sled; topo zazrt v lastne stopinje je šel v strmino.

‚Hm, saj, to je edino kar ostane... V pečine je mogoče priti enemu, ne, dva morata biti: eden ob vhodu v tesen, drugi ob izhodu... In če jih opazijo, zadostuje, da se tisti skotali z odprtimi bombami v globino in zaseda gre k vragu. Bombe morajo biti ves čas odprte. To je važno.

Za slučaj da ga opazijo in ustrele. Tudi tedaj se bo zvalil prav na police, ki so določene po Dietrichovem načrtu za kraj nemške zasede. Naravnost na mitraljezko gnezdo bi treščil tisti. Pot v planine bo prosta. Kako enostavno! Spodleteti ne more, tudi če bi tisti z bombami okleval, se skesal in hotel ubežati smrti. Moral, moral bo izvršiti nalogo, še s svojo smrtjo jo bo izpolnil. Pa le dva človeka zadostujeta! En od teh dveh bo on. Drugi... Drugega naj pač določi komandant.

Čim bliže je prihajal gozdu, kjer so ga čakali njegovi, tem bolj živa je bila iskra, ki je tlela prav na dnu ravnodušnosti, ki ni bila ne vihar in ne mir, ne topost in ne živost misli. Bila je — praznina... ob kateri se je zdrznil, ko jo je dojel: Nič se več ne dogaja v njem... Če bi prej kdaj pomislil, da bo življenje terjalo od njega to noč, ko je moral streljati na svojo ženo, bi moral ponoreti. Zdaj pa, ko se je zgodilo — nič. Ne obupa in ne zadoščanja, ne bojazni in ne mržnje. Nič.

In ta nič ga je jel boleti. Bil je edina bolečina, dokler se ni utrnila misel, kako naj vse to pove komandantu in sploh vsem onim tam gori, ko je še njemu samemu tako neizrekljivo motno. Bilo je nedopovedljivo, kot da bi gledal, kako sredi žetve zapada sneg razgreta polja. Pa je zamrla tudi ta misel in se razblinila v nič; samo zoprni, vsiljivi občutek — kako naj jim vendar pove — je ostal.

Tamle nekje so najbrž postavili stražo. Saj! Ga že ustavlja. Kako nepotrebna se mu zde stražarjeva vprašanja. Pozna ga vendar, vidi ga!

Ko pride do njega, ga vpraša že iz navade:

»Je kaj novega?«

»Menda nič. No, enajst novih je prišlo nocoj, to je.«

»Od kod?«

»Iz vasi. Domačini.«

Tista vas je mogla biti le — njegova vas. Novinci — njegovi sosedeje.

Vseeno se ni nič zganilo v njem.

»Tam gori so?«

»Da. V starem taborišču. Imaš ogenj, tovariš Jernej? Prižgi mi, no! Hočeš tudi ti eno? Na! Hm, nemške so. Kakor slama. Pa se le priležejo.« Z užitkom je vdihnil dim. »Veš, oni so jih prinesli. Dobro so založeni. Pa ti? Strašno zbit si videti. Ti je slabo?«

»Ne,« je zamrmral in šel dalje.

Našel jih je, kjer se jih je nadejal. Sedeli so na šotorskih krilih pod mogočno smreko, nekaj koračajeve proč od moštva in ranjencev, ki so se kakor siva gmota sredi snega stiskali pod odejami in počivali, da bi s počitkom odgnali glad; našel je na šotorskih krilih pod smreko vse tri: komandanta, komisarja in operativnega oficirja brigade.

Ko je dvignil roko v pozdrav, je čutil, da je silno težka, kot so težke postale noge. Silna utrujenost ga je jela mrtviti. In zazdelo se mu je, da pride zdaj najtežji del naloge: povedati, kako jo je izvršil.

Stal je pred njimi in samo obliznil suhe ustnice, čez katere ni mogel spraviti besede.

»Vrnil sem se,« je rekel.

Komandantovemu glasu in tujemu, mrzlemu zvoku v njem, pa je prislunnil že z vsemi svojimi čuti...

»No, si našel izdajalca, tovariš obveščevalec?«

Pogledal ga je, kot da se je pravkar zdramil iz težkega, gostega sna. V togo resnem komandantovem glasu je bil porog, ki ga ni rodila zloba, marveč nekaj drugega, nekaj čisto drugega...

Zakaj, zakaj?

Ozrl se je še v komisarja. Poteze njegovega obraza so kamenele, ko se je srečal z njegovim pogledom. V očeh brigadnega oficirja pa je tlelo nekaj kakor tiho zadoščenje, samozadovoljstvo, ki se poraja po uspešno končanem delu; vendar je bilo v tistih očeh le slabo prikrito sovraštvo.

Gmota počivajočega bataljona se je jela gibati. Menda so se menjavale straže. Tedaj je med znanimi obrazi zagledal nove ljudi, ki pa so bili zanj starejši znanci. Bili so njegovi sovaščani... Saj, stražar mu je povedal: enajst novih je prišlo nocoj iz vasi. Opazili so ga že. Gledajo ga. A nihče mu ne gre naproti, da bi mu stisnil roko.

Spoznal je: tistihle enajst je druga resnica o njegovi vasi. Prva, ki jo je spoznal nocoj, je bila — Magda in Dietrich. Oni pa so — druga.

In vendar so zasejali nehoteno laž. Povedali so komandantu in sploh vsem, k d o i n k a j je bila ona. Njega zdaj sodijo po njej. Zanje je samo člen verige, potuhnjen člen verige zla, ki sta jo sestavljala Magda in Dietrich. Zato sta zdaj tudi komandant in komisar prepričana, da je imel brigadni oficir prav, ko ga je obtožil izdajstva. Njegova zveza z Nemci je zdaj postala zanje resnica, čeprav je laž, bila je otipljiva in jasna kot mlado jutro, ki sili v gozd.

Komisarjev glas je potrdil njegovo spoznanje:

»Nisi razumel komandantovega vprašanja, tovariš obveščevalec? Povej nam vendar — si našel izdajalca?«

Tako neusmiljen in brezmejno krivičen je bil ta glas, da se je v Jerneju uprlo: ničesar jim ne pove, ničesar! Naj store ž njim, kar hočejo. Zdaj, ko vidi, česa ga dolže, mu je vseeno, kaj se zgodi ž njim.

Molčal bi bil, da ni bilo onega drugega: če ne pove vsega, mora molčati tudi o poti, ki jo bodo prav gotovo šli zdaj, ko so prišli domačini... ki pa ne vedo, da v tesni že preži smrt.

Samozato je spregovoril:

»Da, našel sem ga, tovariš komisar.«

Odgovor je bil prav tisto, kar je bilo za one tri nemogoče. Jernej je vedel to. In mu je bilo hudo ob tej misli, da je s težavo zadrževal mehko, ki se mu je nabrala v grlu in mu silila v oči. Mukoma je iskal besed, ki bi jim povedale vso resnico o neči, ki se je zdaj, ob dnevu, rušila nanj, pa jih ni našel. Le v žep je segel, za trenutek obdržal med prsti tisto drobno, okroglo stvar, ki je bila nekoč znamenje zveze moža in žene, prstan, ki je nekoč pošteno in zvesto družil raskave roke njegove matere in očeta.

Roka mu je drhtela, ko jo je izvlekel iz žepa in tiho ponovil:

»Da, našel sem ga... Nikogar več ne bo izdal.«

Zlat obroček se je skotalil v sneg; sončni žarek, ki je prodril skozi zasneženo drevje, se je bleščavo poigral na njem.

Jernej ni ničesar videl. Ne jutra in ne gozda. Vseeno je vedel, da se je komadnant sklonil in pobral prstan. Drži ga med prsti, kot malo prej on... Komisar in brigadni oficir strmita vanj... in vesta resnico.

Ko je spet videl svet okrog sebe, se je vglobil v komandantove oči, ki so bile čisto pred njim, velike in globoke, in so govorile, kar je govoril njegov glas in stisk roke:

»Jernej...«

In izza njegove rame glas brigadnega oficirja, ki tudi izgovarja njegovo ime; čudno sicer zveni iz njegovih ust, a vendar toplo:

»Sedi, odpočij se, Jernej! Boš požirek žganja? Okrepilo te bo.«

Jernej je sedel in pil, pil, vse dokler ni bila čutara prazna.

»Bi še?«

Odkimal je.

»Res sem bil zelo truden,« je rekel. »Zdaj je že vse dobro.« Snel je torbo z rame in segel po zemljevidu. »Ne smemo izgubljati časa.«

Razgrnil je Dietrichov načrt in vsi štirje so se sklonili nadenj.

Razlagal je svoje misli:

Dva moža zadostujeta. Če se jima le posreči priti do sten nad nemškimi zasedami, morata uspeti. Z bombami razbijeta mitraljezka gnezda — bataljon udari skozi tesen.

»Pa če katerega opazijo, preden je utegnil vreči bombe?« se je zamislil komandant. »Potem smo v pasti.«

»Ne,« je rekel Jernej. »Tudi tedaj ni ničesar izgubljenega. Bombe morajo biti odpete. Prej kakor prav nad zasedo Nemci ne morejo videti nikogar. Takrat pa... tudi če streljajo... se bombam ne morejo več umakniti...«

Razumeli so: tudi če mrlič pada mednje — padel bo z njihovo smrtjo v rokah.

»Katera možnost je verjetnejša,« je suho vprašal komisar — »da bosta tista dva, ki gresta, živa ali mrtva treščila granate?«

»Vse je odvisno od prilik. Ne vem, kako so zasedli stene.«

»Torej bomo poslali dva človeka tako rekoč... v gotovo smrt.«

»Dva,« je trdo povzel Jernej. »Dva ali pa — cel bataljon. Tu ni kaj izbirati.«

»Že prav. Toda — koga? Katera dva?«

»Eden sem jaz,« je tiho dejal Jernej.

Komisar se je zagledal vanj:

»A drugi?«

Komandant se je zganil skoraj razburjeno.

»Kdo, vendar! Od tega je odvisna usoda bataljona. Razumljivo, da pojdem jaz z Jernejem. Kaj sploh izgubljam toliko besed!«

»Ne, Peter...« Komisar ga je ogovoril z imenom, kar je sicer pred drugimi le redkokdaj storil. Zdaj pa mu je rekel — Peter, ne komandant. Godilo se je nekaj, kar ni bilo samo dolžnost in red, nekaj, kar ni bilo le boj; v tem je bilo nekaj drugega, drugačnega, večjega. »Ti poveljuješ bataljonu. Zato ne moreš, ne smeš! Vodil boš proboj, vodil boš bataljon v planine, ko... potem ko midva z Jernejem opraviva z zasedami... tako ali tako.«

Brigadni oficir je zakašljajal kakor v zadregi.

»Tega bi jaz ne mogel zagovarjati, tovariši... Nikakor! To ni vojaško. Vidva odgovarjata za enoto. Jaz osebno... jaz na primer morem o sebi odločiti v tem primeru. Vidim nujnost in pravilnost načrta, za katerega smo se odločili. Smatram za svojo dolžnost, da pripomorem k njegovi uresničitvi. Menim, da moja odločitev ni v nasprotju s koristmi bataljona. Nasprotno! O podrobnostih se bova s tovarišem obveščevalcem pogovorila med potjo. Ne, prosim, prav nobenega ugovora! Zelo težko bi mi bilo, tovariši, če bi moral v svojem poročilu štabu brigade omenjati, da me je bataljonski štab skušal ovirati pri tako važni in odločilni nalogi. Kdaj odrineva, tovariš obveščevalec?«

Sneg se je mehčal v jutranjem soncu, da je bila hoja vedno težja. Kakor lena, težka kača se je vila kolona skozi sotesko in dalje ob potoku. Komandant je napet in s priprtimi očmi stopal na čelu.

Tam, kjer je potok zavil v ovinek, je za čas postal in se zagledal za sledjo, ki je zapuščala dolino. Bila je sled dveh mož. Globoke, krepke stopinje v snegu so držale strmo v breg.